

Torsdagen den 27 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Ekonomisk debatt (forts.)

Fortsattes överläggningen angående finansutskottets betänkande nr 26–30 samt skatteutskottets betänkanden nr 37 och 40.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Innan jag tackar finansministern för interpellationssvaret vill jag ta upp några av skall vi säga de värsta grodorna i finansministerns inlägg.

Finansministern gisslade de borgerliga politikerna på 1920- och 1930-talen för att de drev en underefterfrågans politik till men för breda folklager.

Men vad gjorde socialdemokraterna då? Var var de? Jo, de satt i regeringarna, herr finansminister! 1920, 1921–1923, 1924–1926 och från 1932 hade vi socialdemokratiska regeringar. Om politiken var tokig, och det kanske den delvis var, så får väl socialdemokraterna själva ta en god del av ansvaret för den och inte skylla ifrån sig på andra. Om jag vore Gunnar Helén skulle jag säga: Gå hem och läs historia, herr finansminister!

Finansministern gjorde gällande att en indexreglering av skatteskalorna skulle leda till ett bortfall på 800 miljoner kronor i skatteinkomster. Nej, det är inte det som det är fråga om. Det skulle medföra ett stopp för en automatisk skattehöjning. Man kan inte tala om ett bortfall av någonting som man inte har. Det är fråga om en imaginär skatt. Om man behöver dessa 800 miljoner kronor som vi nu talar om, då får man bekväma sig till att gå till riksdagen och begära ett beslut av riksdagen. Det är riksdagen som skall fatta beslut om skatten, och det är inte inflationen som skall göra det.

En sådan här indexreglering, sade finansministern, skulle gynna de rika. Det är också fel. Den som har det bättre beställt förlorar som bekant mera på inflation. Den som har det sämre beställt förlorar mindre, i kronor och ören räknat. Indexregleringen av skatterna syftar till att göra skatterna neutrala till inflation, att med andra ord se till att alla skall befinna sig i samma läge som om inte någon inflation alls skulle ha inträffat. Vi skall inte ha skatter som drabbar inflationen, en inflation som regeringen i varje fall måste sägas vara medansvarig till.

Hela detta resonemang är, tycker jag, herr finansminister, alldeles befängt. Jag skall ta ett drastiskt exempel som jag tycker belyser detta. Om t. ex. finansministern funderar på att höja skatterna över lag med låt säga 5 procent men sedan avstår från att göra det – låt oss tänka oss att

finansministern avstår från att fullfölja sina intentioner – då skulle på det avståendet de som tjänar 20 000 kronor slippa att betala 1 000 kronor i skatt och de som tjänar 100 000 kronor slippa att betala 5 000 kronor i skatt. Det skulle kunna sägas att det är grovt orättvist att finansministern avstår från sina avsikter att beskatta eftersom rika förtjänar på det. Så får man faktiskt inte resonera, även om man är finansminister.

Sedan löser – det skall jag gärna medge – indexregleringen inte dessa problem helt och hållet. Hela skattesystemet och framför allt marginalskatterna måste ses över, och det är därför som vi har begärt en skatteutredning.

Vidare jämför finansministern preliminärskattetabellerna för olika år för att visa att de socialdemokratiska vallöftena håller. Nej, de håller inte, påstår jag, för finansministern glömde mervärdeskattehöjningen, och mervärdeskattehöjningen slår ju allra hårdast just mot de barnfamiljer som vi borde ömma mest om. Man får inte vara så glömsk i sådana här sammanhang.

Sedan får jag tacka för interpellationssvaret. Jag har redan delvis bemött det i mitt huvudanförande, och jag vill bara tillfoga några få ord. Om man studerar svaret får man klart för sig att finansministern blickar tillbaka på de goda tider vi har haft, på de fredliga förhållanden som har rått på den svenska arbetsmarknaden. Vad som är mera intressant är: Hur har utvecklingen sett ut under de senaste åren, och vad kommer att hända senare? Professor Erik Lundberg har svarat efter att ha gjort en internationell jämförelse med andra länder. Och vad visar denna analys?

1. Tillväxten i vår ekonomi har försämrats "signifikativt", som han säger, under 1960-talet. Under andra hälften ligger Sverige väsentligt under de jämförda 16 industriländerna.

2. Den offentliga sektorn har ökat, den privata har pressats ner. Näst Japan har de svenska konsumenterna den lägsta andelen av bruttonationalprodukten.

3. Q jämförelse med andra länder är tillväxten av industriinvesteringarna hos oss påfallande låg.

4. Sverige har den klart minsta valutaservan både i absoluta tal och i relation till importen.

5. Den totala lönekostnaden per arbetad timme är i Sverige högre än i något annat europeiskt land, en orsak som bekant till att våra hemmamarknadsindustrier slagits ut, att arbetslösheten där är hög och att den äldre arbetskraften har så svåra problem som den har.

6. Avkastningen inom den svenska industrin har avsevärt gått ner under den angivna perioden.

7. Inkomstöverföringarna – transfereringarna – från det allmänna till de enskilda har hos oss en lägre andel än både i Holland och Västtyskland.

Och sammanfattningsvis:

8. Under perioden 1965–1968, det är värre senare, har den nominella ökningen i kronor och ören av de enskilda hushållens inkomster varit näst högst i Sverige.

Under samma tid har de direkta skatterna i vårt land tagit större del av inkomsterna än i något annat land.

Under samma tid har den privata konsumtionen ökat mindre i Sverige än i något annat land.

Under samma tid har hushållens sparande varit utomordentligt lågt.

Detta är en sammanfattande bild av vad som skett i vårt land under de senaste åren. Det har lett till just de motsättningar på arbetsmarknaden som i sin tur har föranlett min interpellation till statsministern, den interpellation som finansministern nu svarade alltför svepande på.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var utmärkt att vi genom finansministern fick veta att Myrdal-Ekström-Pålsson har baktalat regeringsledamöterna i EEC-frågan. Men det är mindre bra att finansministern inte begriper eller inte vill begripa att det betyder en del för opinionsbildningen här i landet och ute i Europa om Sveriges finansminister med kraft och energi talar för Sveriges behov av nära anknytning till EEC i stället för att tuga.

Utgångsläget är ju alldeles klart för herr Sträng. Utan att herr Sträng på minsta sätt var pressad sade han själv att en avancerad industristat som Sverige lever i en alltmer integrerad ekonomi med omvärlden. Men slutsatsen, herr Sträng? Var blir den av? Smit inte undan, herr Sträng! Åtskilliga industriinvesteringar kanske kommer att beslutas redan i år om finansministern nu gör en positiv bekännelse till att Sverige verkligen skall anstränga sig att nå ett fullgott avtal med EEC över hela industriområdet.

Så några ord om finansministern och kommunerna. När herr Sträng säger att påståendena om kommunernas kreditvärdigheter under 1969/70 är överdrivna gör han det alldeles för enkelt för sig. Den bild som han gav av kommunernas upplåning var missvisande. I själva verket är det så att efter kriget steg för kommunerna andelen av den totala nationalprodukten till bortåt 5–10 procent, och låneandelen förblev oförändrad ca 15 procent. Men 1970 har kommunernas uppgifter ökat så starkt att andelen av den totala nationalprodukten är ca 20 procent, men deras andel av lånemarknaden har sjunkit till 5 å 7 procent.

Vad får man höra när man talar med kommunalmännen i dag? Jo, man får höra om likviditetsbekymmer, om lånebekymmer, att de känner olust över att behöva höja skatten långt mer än de hade planerat för att klara nödvändiga investeringar som man normalt lånar till. Nog talar väl herr Sträng ibland med sina egna kommunalmän i den socialdemokratiska riksdagsgruppen? Nog är också de oroad av den krympande andelen av lånemarknaden? Därför var det synd att herr Sträng i sin långa rapsodi inte fick plats för ett svar till herr Fälldin och mig på vår fråga: Kommer utredningen om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, som riksdagen har begärt?

Sedan säger herr Sträng att jag gör skräckmålningar när jag frågar hur socialdemokraterna skall ha det med socialismen. Men det är ju herr Sträng som skräckmålar, när han påstår att en utvecklad ekonomisk planering i en marknadsekonomi skulle leda över till en totalitär socialistisk stat. Finansministern blir så orolig inför tanken på en mer långsiktig planering att han griper till gamla argument från 1800-talsliberalismen för att slå mig i huvudet med. Snart får man väl höra talas om

den osynliga handens välsignelser.

I sina memoarer här i dag manade herr Sträng fram bilden av Herbert Tingsten. Ja, tänk om han hade varit här i dag! Vilken njutningsrik stund det skulle ha varit för honom om han hade fått höra en socialdemokratisk finansminister påstå att med ramhushållning och planering hamnar man i en Sovjetdiktatur! Det hade nog blivit ett nytt kapitel av Den svenska socialdemokratiens idéutveckling i det Tingstenska standardverket.

I själva verket vet ju finansministern mycket väl att många västeuropeiska länder har en bättre planering av sin ekonomi än vad vi har – det gäller även de nordiska länderna – och därför måste finansministern inse att en sådan planering, en grov prioritering för en tre- eller femårsperiod, ger en större stabilitet i politiken och ett bättre underlag för företagens och kommunernas handlande. Det är ingen som har påstått att en sådan prioritering skulle vara objektiv. Den skall ju göras av regering och riksdag. Det är precis samma typ av politisk avvägning som regeringen själv gör varje år i den årliga statsverkspropositionen, men nu på längre sikt och självfallet i grövre grad. Fördelen med ett sådant system är att man kan undvika att ta på sig större bördor än vad som kan bäras och att man när utrymmet är trångt bättre kan koncentrera sig på de viktigaste politiska uppgifterna. Det var ju det som herr Dahlné klargjorde med det citat som herr Sträng så prisade.

Nej, bakgrunden till herr Strängs uttalanden här och hans nej till mitt förslag är att herr Sträng inte vill planera. Han vill improvisera, han vill inte lämna besked om regeringens planer på längre sikt. Och det är samma skäl som gör att han säger nej till folkpartiets krav på indexåeglerade skatter. Han vill helt enkelt inte tvingas föra prioriteringsdebatter om skatter och utgifter i riksdagen. Men det är ju riksdagen som skall bestämma skattetrycket, det är ju riksdagen som skall göra den avvägningen. Beröva inte riksdagen den möjligheten genom att säga nej till vissa förslag!

Till sist ett par ord till om arbetslösheten! Herr Sträng påpekar att regeringen och det socialdemokratiska partiet har full sysselsättning på sitt program. Ja, det är utmärkt, men desto allvarigare blir det då när en socialdemokratisk regering misslyckas att nå upp till sin egen målsättning. Och nog erkänner väl ändå herr Sträng att det är en allvarlig ökning av arbetslösheten som har skett den här våren och att riskerna för en stor arbetslöshet under hösten är betydande? Har inte arbetsmarknadsstyrelsens chef varnat finansministern för just detta? I sitt interpellationssvar söker finansministern gå runt problemet, men den redovisning han där lämnar kan de arbetslösa i dag inte känna sig hjälpta av. Jag måste tacka för svaret. De gör det inte.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade i den tidigare delen av sitt anförande att vi inte borde beskylla finansministern och socialdemokratin för att inte eftersträva full sysselsättning; vi borde ju veta att det är ett arbetarparti som har haft detta på sitt program i alla tider osv. Men det är inte det det är fråga om. Vi har inte beskyllt socialdemokratin för

att inte ha denna strävan.

Men å andra sidan: Om de metoder som ni har valt ger det här resultatet, så måste vi rimligen ha rätt att sätta de metoderna i fråga och jämföra dem med de metoder och åtgärder vi vill föreslå. Finansministern kan väl inte begära att vi skall applådera era åtgärder, som leder till det här resultatet? Jag tycker att det är litet egendomligt, med den respekt för uttalad mening som finansministern begär, att han i samma anförande kan stå och säga att han är övertygad om att det skulle ha varit sämre om oppositionen hade fått bestämma, eftersom den inte skulle ha denna heta vilja att hålla en låg arbetslöshet. Någon gång i valrörelsen sade finansministern: "Jag gör anspråk på att bli trodd på mitt ord." Kunde det inte få vara ömsesidigt?

Statsföretag! Jag har inte alls satt i fråga de här miljonerna man skulle investera. Vad jag pekar på är att propositionen talar om största möjliga expansion medan revisorerna säger att det är särskilt angeläget med konsolidering. När man då går in i det här skedet, så skall man göra det som är motiverat från strängt företagsekonomisk synpunkt. Det är ju en rätt rejäl omsvängning i fråga om vad som så att säga skall vara vägledande för verksamheten. Jag har sagt att jag förstår det. Verkligheten är sådan, bekymren är sådana, den allmänna företagsamhetens villkor är sådana att de flesta företag får tänka på konsolidering, tänka på att överleva. Då har jag sagt till herr Ekström och till finansministern: Är inte det i och för sig ett bra bevis på att vi för närvarande måste se över den ekonomiska politiken och näringspolitiken med tanke på företagsamhetens villkor och förutsättningar?

Här åberopar då finansministern några uttalanden och några siffror och målar en rätt ljus bild av investeringsutvecklingen, som han nu säger sig ha nya uppgifter om. Men om det nu är så, varför justera ned siffrorna från 12 till 9 procent? Vi har ju inte glömt att herr Strängs i och för sig goda förhoppningar om investeringsnivån under tidigare år har slagit slint. Man har inte nått den nivån. Vad har vi för skäl att tro att de här informationerna som finansministern har fått under senare tid skall vara av sådant värde att man inte behöver göra mer för att få den investeringsutveckling som enligt vad finansministern själv har sagt är mycket angelägen?

Så det här med rost och röta. Det lär inte gå att förneka att det är många jordbrukare som inte kan sätta av till ett nödvändigt underhåll, som inte kan klara av nödvändiga nyinvesteringar därför att pengarna inte räcker. Prisfrågan ligger i botten — det har ni själva insett nu. För några år sedan var det ett ofantligt liv om 1 öre på mjölken; nu har det kunnat bli en rejäl höjning. Men det är inte bara fråga om det, det är fråga om hur man utformar rationaliseringskungörelsen. Här har jordbruksministern meddelat att han är beredd att se över den, och det är bra. Det är sådana framstötter vi har gjort. Man måste vara med på garantilånegivningen, man får se på deltidsjordbrukets villkor, man måste erkänna att vi måste ha kombinationen jord och skog. Det har ju ändå funnits skillnader i uppfattningen om vad man måste göra för jordbruket mellan herr Sträng å ena sidan och mig och mitt parti å den andra sidan. Det går inte att förneka.

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Skatterna! Vi har ett medansvar, det är alldeles riktigt, dock inte för alla tekniska lösningar. Huvudgreppet gillade vi. Vårt parti och folkpartiet hade en gemensam kritik beträffande brister i skatteförslaget. Vi har gemensamma krav också i de betänkanden som nu föreligger.

Indexregleringen! Låt vara att det vore 800 miljoner kronor om året. Men är det då inte rimligt att regering och riksdag får ta ställning till om vi skall höja skatten med dessa 800 miljoner för att kunna göra det som vi anser vara nödvändigt. Skulle man inte få göra den avvägningen samtidigt? Det är ju egentligen en fråga om nollställning.

Sedan skall man inte ta det så enkelt som finansministern gör och peka på de här skillnaderna. Det är väl ändå så att om man sätter in indexregleringen på grundavdraget, så har den helt och fullt värde upp till den gräns där reduktionen av grundavdraget börjar, och sedan trappas den av liksom grundavdraget självt. En sådan indexreglering har ju sin största betydelse för människorna med de lägsta inkomsterna – det lär finansministern inte kunna bestrida.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng bekymrade sig över att jag hade sagt att ett prisstopp inte leder till ett prisstopp utan kanske tvärtom. Ja, herr Sträng, jag tror säkert att Ni under ett par månader med ett prisstopp kan få prishöjningar, som annars skulle ha slagit igenom, att inte slå igenom. Men det som ju ändå spelar någon roll är prisstoppets effekter på lång sikt, och det var det som jag talade om.

Det är därför som det är intressant att göra en jämförelse just med hyresregleringens verkan på hyrorna. Jag tror att man med ett hyresstopp skulle kunna hindra att hyrorna steg under ett antal månader. Det har Ni också försökt. Men på lång sikt når man precis det resultat som man faktiskt har nått här i landet, att hyrorna har stigit snabbare än de sannolikt skulle ha gjort utan hyresreglering. Den visdomen, herr Sträng, har Ni själv givit uttryck för när det gäller priskontroll och hyresreglering i en lång rad offentliga utredningar och i egna valhandböcker, och det ser inte vidare bra ut att Ni inte vill göra det erkännandet för närvarande också.

Sedan bekymrade sig herr Sträng – eller kanske han glädde sig – över ett uttalande som jag hade gjort i Svenska Dagbladet förra året, där jag hade sagt att det inte var sannolikt att det skulle bli som herr Sträng tänkte sig, nämligen ett stort överskott i handelsbalansen under andra halvåret. Nu kan man gräla om huruvida det verkligen varit stort överskott eller inte. Men låt oss inte gräla om det, utan låt mig i stället gärna erkänna att jag kanske gjorde en felbedömning där, och låt mig också gärna erkänna att jag säkert kommer att göra fler felbedömningar, alldeles särskilt som jag bakom ryggen inte har något konjunkturinstitut till mitt förfogande, som kan hjälpa mig att göra mina olika kalkyler och inte heller har någon utredningsavdelning på finansdepartementet som kan hjälpa mig, så som herr Sträng har.

Det lät som om herr Sträng menade att jag skulle vara förkrossad över att jag hade gjort den där lilla felbedömningen. Knappast, herr Sträng – knappast. Däremot skulle jag ha känt mig ganska illa berörd om jag hade

gjort den serie av felbedömningar som Ni själv gjorde vad gällde 1970, och det trots all Er olika expertis. Låt mig göra några obarmhärtiga citat från herr Sträng, vår käre store spåman.

Ni sade i finansplanen 1970 att priserna skulle öka med 3,5 procent under 1970. De ökade med 7 procent. Ni sade att industriinvesteringarna skulle öka med 10,5 procent. De ökade bara med 6 procent. Ni sade att statsutgifterna skulle öka med en viss siffra. Ja, de ökade ungefär 3 miljarder mera. Och om vi nu håller oss till handelsbalansen, herr Sträng, som det här gällde, så sade Ni att vi skulle få ett underskott på 500 miljoner förra året. Ja, det blev det dubbla. Och när det gäller bytesbalansen, så blev det nästan det tredubbla underskottet i förhållande till vad Ni själv sade.

I remissdebatten 1970 kommenterade jag Er finansplan såsom något som innehöll många bedömningar som var felaktiga. Jag sade att det var min uppfattning att finansministern valt att måla en alltför glättad bild av det ekonomiska läget och att riksdagsarbetet därför till stor del skulle komma att bedrivas under felaktiga premisser. Det, herr Sträng, var en alldeles korrekt bedömning.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern hörde inte upp när jag uttalade mig positivt, liksom herr Fällidin, om tendensen i förra årets skattebeslut — det var därför herr Eriksson i Bäckmora kunde instämma med mig, liksom herr Helén gjorde med herr Fällidin.

Det är betecknande att när finansministern diskuterar den år efter år skattehöjande effekten på grund av inflationen, så använder han 1969 års inkomstsiffror och 1971 års skattesystem, och han säger inte ett ord om höjningen av momsens. Sådan sifferexercis är inte hedrande.

Hur tror finansministern att de enskilda människorna upplever sin skattesituation i dag? Var säker om att de inte är så tillfredsställda som finansministern ville låta påskina! Och om allt står så bra till, varför var då för resten finansministern själv så tveksam i februari och sade att det var för tidigt att uttala sig och att verkningarna nog inte hade blivit de avsedda? Varför lämnade skatteutskottets ordförande i dag en dörr på glänt? En översyn får det nog bli vid årets slut, när man har sett litet mera, sade han.

Finansministern säger: Inte kan man höra med ekonomerna, då får man lika många recept som antalet tillfrågade. Ja, men i den här frågan är ju alla ekonomer överens — det gäller även den socialdemokratiska professor Lindbeck, som finansministern inte gärna ville räkna upp. Och även fackliga organisationer har uttalat sig i samma riktning, exempelvis det stora Industritjänstemannaförbundet. Tala inte om tillfällen då experter varit oense — tala om den fråga det gäller! Här är experterna på samma linje.

Sedan tog finansministern det gamla vanliga skamgreppet, och ledsamt nog måste jag säga att finansministern på just den här punkten har stöd i skrivningen i moderatreservationen. Att inflationsskydda skatterna är inte att sänka skatterna — det är att kräva respekt för att inte skatterna höjs sedan beslutet är fattat. Låt oss diskutera skattesänkningar när det är

aktuellt. Låt oss diskutera utgifter när det är aktuellt. Låt oss diskutera progressivitet och skattesystemets utformning när det är aktuellt. Dit hör också hur skatten slår i olika inkomstlägen. Men kom inte och kritisera själva skatteskalans utformning, när frågan gäller en enda sak: att skattetrycket inte skall bli högre än riksdagen har beslutat.

Finansministern borde i sin långa sifferredovisning ha sagt: Så här mycket höjs skatten för var och en utan att riksdagen fattat beslut. Det är inte vid en 4-procentig inflation fråga om att ta bort 800 miljoner, som kunde användas till något viktigt, utan det frågan gäller är om man först skall besluta om skatten och sedan utan stöd av beslut låta skattebetalarna få betala ytterligare 800 miljoner.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall återkomma till en enda aspekt på finansministerns tidigare anförande. Det gäller investeringsfonderna.

Jag trodde att de fonderna numera hade en dubbel uppgift, nämligen dels en konjunkturutjämnande, dels en regionalpolitisk. Under uppåtgående konjunkturer är det klart, och det framhålles också i vår reservation, att den regionalpolitiska uppgiften kommer i förgrunden. Under nedåtgående konjunkturer är det den utjämnande funktionen som träder i förgrunden. Jag tycker det är märkligt att både herr Ekström och herr Sträng i sina resonemang glömde bort den betydelse som t. ex. ett frisläppande av investeringsfonderna utanför storstadsregionerna i konjunkturutjämnande syfte har just för att åstadkomma vad de önskar, nämligen att stimulera industrin att investera under en konjunktursvacka. I stället förde herr Sträng ett mycket betänkligt resonemang, tycker jag. Det gick i korthet ut på att tämligen oberoende av konjunkturer skulle regeringen, dvs. i detta fall herr Sträng, snart sagt under alla omständigheter bestämma var, när och hur dessa medel skulle få användas. Till det vill jag då göra två korta kommentarer.

Den ena är att en sådan ordning kommer att medföra en rad beslut, som för de berörda företagen måste komma att te sig mer eller mindre som ett utslag av ett godtyckligt reglerande. Inte heller herr Sträng har nämligen möjligheter att överblicka alla de faktorer som i varje särskilt fall måste påverka de enskilda företagens investeringspolitik.

Den andra kommentaren är att under sådana förhållanden måste såvitt jag förstår just det konjunkturutjämnande syftet med konjunkturinvesteringsfonderna – som de egentligen heter, eller hette – gå ganska mycket förlorat. Och då skall herr Sträng inte bli förvånad om intresset för att över huvud taget avsätta medel till sådana fonder mattas. Och det vore högst olyckligt! Dels skulle då ett värdefullt konjunkturstyrande medel, som statsmakterna nu har i sin hand, bli mycket svagare, dels skulle därmed också möjligheterna att minska en eljest onödigt arbetslöshet också bli mindre.

Slutligen har finansministerns åtgärder vid flera tillfällen, antingen det har varit fråga om uppåtgående eller nedåtgående konjunkturer, haft en stark tendens att bli insatta för litet och för sent. Jag använder uttrycket även denna gång och det gäller antingen det varit fråga om att i tid motverka överhettning eller att i tid stämma emot en onödigt stor

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! När herr Bohman skall försöka lära mig den socialdemokratiska historieskrivningen från 1920- och 1930-talen är han utomordentligt illa lämpad att vara magister. Jag prövade på konjunktursituationen på både 1920- och 1930-talen. Förmodligen gick den tämligen spårlöst förbi herr Bohman, om jag inte är fel underrättad. Vad jag har velat säga är att 1932 fick socialdemokratin för första gången möjlighet att leda samhällsutvecklingen i det här landet, och då introducerades samhällets förpliktelser och skyldigheter gentemot de arbetslösa, vilket tidigare varit ett praktiskt taget okänt begrepp. Jag skall ärligen säga att vi inte klarade det ensamma – vi hade god hjälp av den tidens bondeförbund och den uppgörelse som träffades och som har betecknats som krisuppgörelsen. Men eftersom jag själv for omkring som aktiv partipolitiker och fackföreningsman under de åren minns jag så innerligt väl vilken kamp vi fick föra med de övriga borgerliga partierna för att över huvud taget kunna driva igenom den aktiva krispolitiken. Sedan har ni lärt om, och det skall ni väl hedras för. Men skall vi tala historia, herr Bohman, så är det nog mest besvärande för herr Bohman själv.

Låt mig sedan säga ytterligare några ord om den här idén att indexreglera skatterna. Vi har varit ambitiösa när det gäller att hålla den ekonomiska motorn i gång, och det är vi fortfarande. Märk väl att vi har 65 000 flera personer ute i arbetslivet i dag än vad vi hade för ett år sedan, när alla var av den uppfattningen att vi hade en pinsam överkonjunktur och en pinsam brist på arbetare i vårt land. Det finns förklaringar till detta. Under fjolåret beredde vi i det här landet arbete åt 50 000 personer som kom från andra länder. Dessutom marscherade under 1970 i runt tal 50 000 kvinnor ut på arbetsmarknaden, vilka tidigare inte hade räknats in i arbetskraften eller gått ut i produktionen. Vi har genom dessa båda omständigheter en arbetsstyrka som är 100 000 personer större i dag än den var för ett år sedan, och vi har en arbetslöshet som är 20 000 personer större än för ett år sedan. Det betyder följaktligen att vi ändå dess bättre har en hög aktivitet i folkhushållet, även om arbetslösheten enligt majräkningen är 1,9 procent, en arbetslöshet som internationellt betraktas som mycket moderat och blygsam, en arbetslöshet som kommer att gå ned under de närmaste månaderna men som naturligtvis med hänsyn till den kommande vintern tarvar all erforderlig uppmärksamhet.

Låt mig erinra om att det ännu inte är något land – oavsett vilken politisk färg det har på regering och finansminister – som har vågat sig på att introducera den här, jag vågar säga horribla idén med indexreglerade skatter. Och om man utgår ifrån – jag kommer tillbaka till den tråd jag nyss avbröt – att vi har god gång på motorn i den svenska ekonomin, är det nog ganska rimligt att anta att vi får dras med prisstegringar som håller sig kring 3–4 procent. Jag har tidigare sagt mellan 2 och 3 procent, men det var med en lugnare utveckling i omvärlden än i dag och det är möjligt att jag realistiskt skall hissa upp mig till någonting på 3–4 procent för en normal prisstegring, såvida inte utvecklingen ute i världen

blir en helt annan. Men om jag erinrar om att prisstegringen under fjolåret inom alla OECD-länderna var 6 procent och några tiondelar därutöver, är det nog ingen som på allvar tror att man kommer tillbaka till något slags stabilt prisläge inom överskådlig tid. Har vi då en prisstegring med, låt mig säga, 4 procent per år, betyder en indexreglering av skatteskalen att det till statskassan rinner in 800 miljoner mindre än i annat fall. Men kan inte statskassan vara av med dessa pengar? Ja, det beror alldeles på! Det är möjligt att dessa 800 miljoner skall användas till en förstärkning av folkpensionerna, en förstärkning av familjepolitiken, en förstärkning av arbetslöshetsförsäkringen, en förstärkning av sysselsättningspolitiken, vilken senare i dag kostar bortåt 2,5 miljarder. Jag tycker att under sådana förhållanden är pengarna bättre använda än om de automatiskt faller ut, till var och en procentuellt lika men materiellt och i kronor räknat med en så avgjort större effekt på den högavlönade eller bättre betalda än på den lågavlönade och sämre betalda. Herrarna har en annan uppfattning där – herrarna och damerna skulle jag kanske säga. Det ligger kanske en tanke bakom det. Ni representerar ju inte för ro skull folkgrupper som har den väsentliga förankringen just hos människor som har det bättre ställt här i landet och ogillar den skattepolitik som socialdemokratin har drivit fram och som inneburit – jag erkänner det – en ganska klar omfördelning av skattebördan i motsats till vad man tidigare rent automatiskt räknade med.

Så sade någon – jag tror att det var herr Bohman och kanske även kammarens andre vice talman – att när Sträng gör sin jämförelse med skattetablerna, glömmer han bort mervärdesskatten. Ja, jag tog inte med mervärdesskattens konsekvenser, och jag tog inte med konsekvensen av de höjda folkpensionerna, de justerade barnbidragen eller någonting av detta, utan jag höll mig till skatten. Det blir inte någon större skillnad om jag lägger in mervärdesskatten och om jag tar med effekten av de ökade barnbidragen, bidragsförskotten och folkpensionerna – allt detta som kommer att slå ut just på de grupper som vi i första hand vill se om.

Sedan är det tämligen meningslöst att här börja åberopa nationalekonomiska vetenskapsmän. Jag har naturligtvis läst Erik Lundbergs skrifter – han sitter med i det planeringsråd där jag är ordförande, och han har med jämna mellanrum möjligheter att undervisa mig och tala om dessa frågor. Men när man gör ett sådant där enkelt påstående – det var väl herr Bohman som gjorde det; herr Bohman har alltid en benägenhet att slarva med analysen när han kommer upp i talarstolen. Han säger att här i vårt land har det skett en relativ förändring så till vida att det har blivit mindre och mindre över till den privata konsumtionen. Då kan ju den oinitierade därav dra slutsatsen att det är en alldeles galen utveckling. Jag tycker att vi har en riktig utveckling – jag chockerar med att säga det. Vi har en nationalprodukt att fördela, och den skall delas upp på konsumtion, privat eller offentlig, och investering, privat eller offentlig. Vi har under de senaste 15–20 åren fått ned konsumtionsdelen från 75 till något under 70 procent, relativt sett. Å andra sidan har investeringsdelen ökat från 25 till drygt 30 procent – till 31 eller 32 procent. Det senare är nödvändigt för tillväxten och utbyggnaden i framtiden. Om man därför gör den där enkla relativa jämförelsen, får man inte ut

någoting om var själva kärnan i problemet ligger.

Trots denna relativa förskjutning visar den internationella statistiken, som jag dock brukar ta med en viss varsamhet och en viss reservation, att bland alla stater – jag vågar väl säga på hela detta jordklot, men jag skall inskränka mig till de 14 industrinationer som samlar upp sin statistik på OECD:s kontor i Paris – kommer för närvarande som nr 1 Förenta staterna, som i privatkonsumtion årligen kan dela ut till varje medborgare för ett värde av 15 815 kronor. Som nr 2 i världen kommer Sverige, som till var och en av sina medborgare i privatkonsumtion kan dela ut ett värde av 10 521 kronor. Sedan ligger alla de övriga nationerna – högst respektabla och framgångsrika nationer: Norge, Schweiz, Frankrike, Belgien, Österrike och Västtyskland – väsentligen därunder. Det rör sig i allmänhet om någoting på 7 000 eller 8 000 kronor per innevånare.

Trots att vi haft denna relativa förskjutning har den ekonomiska tillväxten i vårt land varit sådan – under hela 1960-talet har ju produktionen ökat med 6,5 procent årligen – att det blir ännu mera kvar t. o. m. till privatkonsumtion, även om vi via skatterna avställer till offentlig konsumtion, till investeringar och till mycket annat. Jag brukar inte så ofta använda den internationella statistiken, men jag blev faktiskt direkt uppmanad att göra det här. Det är väl ändå rimligt, när man ger sig in i sådana här diskussioner, herr Bohman, att man försöker redovisa något så när korrekt vad det är fråga om.

Till herr Helén, som på nytt efterlyste finansministerns personliga ståndpunkt till problemet Sveriges anslutning till EEC, vill jag säga att jag förklarade detta i mitt förra inlägg. Jag tycker att både handelsministern och statsministern vid upprepade tillfällen har så klart presenterat regeringens ståndpunkt, som jag står bakom, att jag inte har någoting att tillägga. Skulle jag behöva upprepa det, kan det göras i mycket korta och enkla ord, nämligen följande.

Vår neutralitet förbjuder oss att söka det direkta medlemskapet. Jag vet att i varje fall mittenpartierna i dag ansluter sig till den uppfattningen. Huruvida de moderata gör det, vet jag inte. Herr Bohman får möjligheter att deklarerat det. Jag hoppas att han är beredd att säga att det är även de moderatas uppfattning. Då skall jag gärna tro honom på orden.

När den saken är avklarad är ju frågan därefter: Skall vi arbeta för att få ett rikhaltigt samarbete med EEC, med den reservationen att samarbetet inte får tänga eller kompromettera vår neutralitetspolitik, eller skall vi av någon underlig anledning försöka arbeta för att få ett mycket begränsat samarbete? Ja, på den punkten har deklARATIONER givits från regeringens sida. Vi strävar efter att få ett så vitt samarbete som möjligt på de olika ekonomiska områdena, hela tiden med den reservationen att det samarbetet inte får kompromettera, tänga eller på något sätt komma i strid med den svenska neutralitetsförklaringen.

Detta är ingenting nytt. Det har sagts gång på gång och jag tycker att det är litet onödigt att jag står och repeterar det. Men efter två anfordringar från herr Helén har jag kanske haft ett behov av att ytterligare understryka vad alla borde känna till.

Herr Helén ställde ytterligare en fråga: Kommer det en utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun? Naturligtvis kommer

den. Kammaren har ju fattat ett sådant beslut, och regeringen kommer att fullfölja beställningen. Men jag har många gånger sagt att ni icke skall förvänta er — jo, möjligen i egenskap av kommunalmän, men inte som enskilda medborgare — att situationen och det reala läget förändras vad man än kommer fram till. Stat och kommun behöver täcka in sig för sina utgiftsprogram — som denna kammare i stor enighet beslutar, ibland med ett visst överbud som oppositionen i kammaren kan tvinga regeringen att ge vika för. Dess bättre händer det inte ofta, men det har hänt, och det kan hända i fortsättningen. Alla dessa kostnader skall betalas. En mer sekundär fråga är om de skall finansieras via kommunalskatten eller via en höjd mervärdebeskattning — några andra vägar finns inte. Båda vägarna är väl för den enskilde skattebetalaren tämligen likvärdiga till sin natur.

Herr Helén och jag skulle kunna tala rätt länge om det här intressanta idépolitiska utspelet om planering och reglering. Naturligtvis är jag inte mer rädd för reglering än vad herr Helén är; motsatsen är naturligtvis fallet. Men jag vill påminna herr Helén om en sak i hans entusiasm för denna långsiktiga planering, som väl ändå skall tjäna som ett rättesnöre. Om man skall kunna benhårt hålla fast vid planeringen med bortseende från de influenser som kommer utifrån måste man tillämpa en hårdare reglering och dirigering. Jag tror jag kan acceptera detta med större lugn och ro än vad herr Helén kan göra, men man bör ha klart för sig vad det hela innebär.

För tio år sedan eller för bara fem år sedan spelade miljöpolitiken inte på långa vägar samma roll som den gör i dag. Ett tioårsprogram som skulle ha lagts fram för fem år sedan hade inte innehållit något ekonomiskt utrymme för miljöpolitiska insatser, som jag föreställer mig att vi allesammans i dag är ense om att vi måste göra. Ständigt förändrar världen sig, ständigt förändrar sig de politiska uppfattningarna. Detta måste ju även en planering underkasta sig, och följaktligen måste det bli en planering med alla de variationer och förändringar som utvecklingen bjuder. Jag menar att planeringen måste göras år efter år, naturligtvis med sikte på framtiden, men utan någon övertro på fasta planer såsom medlet mot våra bekymmer.

Herr Fälldin sade att vad man närmast skall diskutera är metoderna för sysselsättningspolitiken. Herr Fälldin kan emellertid inte berika debatten med några nya metoder för sysselsättningspolitiken. Vi har en hel arsenal av instrument för att klara sysselsättningen, om det behövs. Det hela är en fråga om graden, arten och tidpunkten. Jag vet att man här i debatten hävdat att tiden nu skulle vara inne att på ett annat och avgörande sätt stimulera efterfrågan. Jag är mera tveksam på den punkten och anser att regeringen under de närmaste månaderna framöver har ett tidsutrymme att avvakta vad som här behöver göras. Nu har vi inte varit överksamma. Riksdagen har accepterat regeringens långa rad av stimulanter — det må vara en lättnad i fråga om maskininvesteringarna rent skattemässigt; det må vara lättnader i investeringsavgiften; det må vara lättnader på kreditpolitikens område eller det må vara en rad andra åtgärder som vi satt in. Hela tiden följer vi utvecklingen och är beredda och parata att ingripa.

När det gäller den speciella företagsverksamheten tycker jag nog att utvecklingen ser relativt uppmuntrande ut. Jag vill inte dra slutsatserna från dagens, om jag får säga det, mer onaturliga situation, när vi allesamman går och väntar och är i tvivelsmål: får vi en uppgörelse eller får vi det inte? Men under förutsättning att det blir uppgörelse, som vi alla hoppas, är situationen lättare att överblicka. Man får så att säga en riktigare startplanka för den bedömning och den planering som skall göras.

Industrin har dock inte varit överksam. Jag nämnde i mitt första anförande att industrins efterfrågan på investeringssidan på ett överraskande sätt har varit aktiv under de tre första månaderna i år — det är bara den statistiken vi har. Då kan man, som herr Fälldin, fråga: Men varför skall i så fall investeringssiffran värderas ned från 12 till 9 procent? Ja, jag stod den 23 januari i den här kammaren och sade, att jag trodde på en industriinvesteringsökning av 10 procent. Jag är litet försiktigare nu och säger 9 procent. Men allt detta är värderingar och det är inte speciellt kvickt att fråga varför vi har ändrat på det eller att försöka få den ändringen att betyda en motsättning i argumenteringen.

Jag skulle vilja säga till herr Burenstam Linder att den franka förklaringen i hans första anförande — att man skulle få en prissänkning bara man släppte prisstoppet — i det andra anförandet har modererats till att man *kanske* skulle kunna få en prissänkning. Jag tror att det var en riktig moderation. Får herr Burenstam Linder hålla ett par inlägg till är han väl inte så långt från min bedömning i fråga om prisstoppet.

Men sedan kommer herr Burenstam Linder tillbaka och säger, att det är på samma sätt med hyresregleringen: den har på ett abnormt sätt höjt hyrorna. — Jag tror inte på det. Jag hade för en vecka sedan tillfälle, som jag har sagt tidigare, att resa i ett av våra nordiska broderländer som gjorde sig av med sin hyresreglering och hyreskontroll för 6—7 år sedan, vill jag minnas. Folk i det landet och i den huvudstaden har sämre betalt än vad folk har i den svenska huvudstaden. Jag frågade om hyran på olika lägenheter i den nybyggda produktionen och jämförde den med hyran i lägenheterna i den svenska nybyggda produktionen. Jag fick besked som innebar att hyrorna där, trots en sämre betalningsförmåga och i den ombesjungna fria marknaden, låg ungefär 50 procent högre än de ligger i vårt land.

Det är inte så att de gamla klassiska skrifterna håller. Verkligheten är litet annorlunda. Riksdagen har just behandlat hyresregleringen — den debatten fördes i förrgår och jag skall självfallet inte ta upp den igen, men jag tror att all klokskap bjuder att man går försiktigt fram på den här punkten.

Allra sist vill jag säga till kammarens andre vice talman: Då jag gjorde jämförelsen mellan de preliminära skatteuttagen tog jag det sista året när vi tillämpade det gamla skattesystemet och det första året när vi tillämpar det nya skattesystemet. Jag ställde uttagen emot varandra i samma inkomstlägen och i varierande inkomstlägen upp till 36 000 kronor per år. Jag gjorde dessa båda jämförelser med samma kommunala utdebitering, och siffrorna — om någon vill göra sig besväret att kontrollera dem i kammarens protokoll — är ju så ovedersägliga att jag inte närmare

behöver argumentera på den punkten. Men det är en hälsosam och välbehövlig läsning för alla som bara följer med av farten och faller bilan över det nya skattesystemet.

Då kanske man säger att 1970 års deklaration bygger på 1969 års inkomster. Javisst gör den det. 1971 års deklaration räknas på 1970 års inkomster. Det hela är sålunda konsekvent jämförelsemässigt, eftersom beräkningarna är likartade vid båda tillfällena. Det preliminära skatteavdraget beräknas ju på grundval av den aktuella kommunalskatten, dvs. på 1970 respektive 1971 års kommunala utdebitering. Det är en eftersläpning vad gäller inkomsten, men den eftersläpningen gäller lika i båda fallen. Jämförelsen blir så exakt som den kan vara när man jämför det gamla systemet med det nya, och då får man dessa konsekvenser.

Någon gång kan en finansminister ha en ljuspunkt i tillvaron. Hela er väldiga uppsjö av kverulans och er förmåga att kräkas på fjolårets skattebeslut har inneburit att en mängd människor spontant har ringt till mig, både på arbetet och till hemmet på kvällarna, och sagt att vi förstår inte den här debatten. Man har t. ex. sagt: Jag har ju möjligheter att jämföra det preliminära skatteavdrag som görs nu med det som gjordes i fjol, och trots kommunalskattehöjningen – det har varit människor som legat i de populära inkomstlägena 20 000–25 000 kronor och något däröver per år – har jag fått en skattesänkning. Dessa människor har sagt sig ha ett behov att tala om detta för finansministern eftersom ingen annan gör det. Jag tycker det är roligt att få sådana där samtal. Genom att hänvisa till det föreliggande materialet har jag velat belysa och belägga vad jag har sagt, men genom er snedvridna propaganda, er ofullständiga analys och er obenägenhet att anstränga er för att tränga in i materialet har ni gett människor en skev uppfattning om fjolårets skattereform.

Tyvär fick jag intrycket att kammarens andre vice talman hade krånglat till det för sig så pass i sitt senaste inlägg att hon får vissa svårigheter att under den korta tid som är kvar av riksdagssessionen ta sig ut igen. Men vi träffas väl någon gång på hösten, och det är ju möjligt att hon har funnit någon utväg till dess. Jag är den förste att erkänna, efter att ha suttit och lyssnat på kammarens andre vice talman, att hon är utrustad med ett mycket gott förstånd och borde kunna dessa frågor. Men i sin partipolitiska iver har hon en utomordentlig förmåga att kamouflera det där goda förståndet. Det är således bara en vänlig anmaning att om hon nästa gång vi diskuterar skatterna inte är så uppfylld av partipolitiskt nit så kommer vi mycket närmare varandra.

Till herr Wedén vill jag säga, att visst skall fonderna användas i konjunkturpolitisk bemärkelse. Från början var detta det enda användningsområdet, men sedan tillförde vi det här instrumentet ett extra användningsområde när vi skapade möjligheterna att ge det en regionalpolitisk och en lokalpolitisk mening och innebörd. Jag kan förklara för herr Wedén, att skulle vi hamna i det läget att man verkligen kan tala om en recession och en lågkonjunktur, då kommer konjunkturutjämningsfonderna att användas i den generella form som de från början var avsedda till. Men vi är inte där ännu enligt regeringens mening och därför använder vi det selektiva systemet för fonderna. Omfattningen är inte en gång för alla given. Man kan vara mer eller mindre generös, man kan

utsträcka området i de specifika fallen utanför stödområdet, men det är en annan sak än det mer generella släppet överallt. Det finns vissa delar i landet utanför storstadsområdena där jag tror herr Wedén ger mig rätt i att det vore fel att släppa loss fonderna generellt.

Jag tror således att man når den riktigaste avvägningen och den riktigaste tillämpningen med den politik och det användningssätt som jag i mina båda anföranden har försökt beskriva.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern varnade mig för att försöka lära honom historia. När jag hörde hans första anförande fick jag intrycket att det behövdes, men om det inte behövs skulle jag vilja varna finansministern för att missbruka sina historiska kunskaper, ty det jag polemiserade emot var finansministerns påstående att det berodde på den borgerliga politiken under 1920-talet och 1930-talet – som byggde på underefterfrågan – att vi hade det så dåligt som vi hade. Men så kom socialdemokraterna in i bilden och räddade situationen, menade finansministern. Och när jag påvisade att det under en stor del av 1920-talet satt socialdemokratiska regeringar som inte tog några initiativ i den här riktningen så måste det tyda på att kunskaperna var bristfälliga. Jag skall inte kritisera socialdemokraterna för att de inte tog de här initiativen, för de ekonomiska teorierna föds så småningom. Man började diskutera nya vetenskapliga synpunkter på efterfrågeteorier och annat, och 1932, när Keynes' teorier började tillämpas, var socialdemokraterna bland de första. Men det är ingenting som säger att, om det hade varit en annan regering än den som bildades av socialdemokraterna och det dåvarande bondeförbundet, inte samma teorier hade tillämpats av en sådan regering. Kanske inte just då men något därefter. Utvecklingen sker ju på det sättet, herr finansminister.

Och så har vi indexregleringen av skatteskalorna igen. Inget land har tillämpat det här systemet, säger finansministern. Det kan ju möjligen bero på vad jag har sagt förut, nämligen att det inte finns något land som har så stark progressivitet genomsnittligt som vårt land och inte så höga skatter. Behovet är allt större hos oss. Och varför skulle inte Sverige kunna vara föregångsland, vara det första land som inte beskattar imaginära inkomster, som inte beskattar prisstegringar? Den socialdemokratiska regeringen vill ju vara bäst i andra sammanhang. Var bäst nu för en gångs skull på det här området och genomför denna verkligt viktiga reform! Och behövs ökade statsinkomster, gå då och höj skatterna. Gå till riksdagen så att vi får fatta beslut här och låt oss inte ta automatiska skattehöjningsbeslut utanför riksdagens dörrar.

Det är bra som vi har det, därför att det är framför allt de högvärlönade som drabbas, menar finansministern. Ja, finansministern har ju inte varit alldeles borta då det gäller att genomföra skattehöjningsförslag på vanligt sätt som drabbar de högvärlönade, men vi skall inte glömma bort att marginalskatten i stort sett är densamma mellan 30 000 och 70 000 kronor och mellan 70 000 och 100 000 kronor. Det är alltså inte så stora variationer, utan alla de här grupperna drabbas i stort sett lika av inflationens skattekonfiskatoriska konsekvenser.

Och sedan till skatterna. Titta inte i tabellerna utan gå ut och fråga folk i gemen om hur de upplever sin situation i dag, den vanliga enkla skattebetalaren. Då får nog finansminister Gunnar Sträng klart besked om hur de upplever sin situation.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Två avsnitt av finansministerns senaste inlägg vill jag alldeles entydigt tacka för. Det var ett klart och bra och rejält besked vi fick om EEC. Det var också bra att vi fick veta att utredningen om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun verkligen kommer.

Två andra avsnitt gjorde mig däremot betänksam. Det var en nyhet att finansministern nu tycks acceptera en inflation på 3–4 procent det här året. Finansministerns förhoppningar om att motverka inflationen har alltså minskat. Den för finansministern godtagbara inflationsmarginalen har plötsligt höjts. Det betyder att finansministern har gett upp en del av sin kamp mot inflationen, och desto angelägnare blir det ju då att verkligen få fram det skydd för skatteskalor och avdrag mot inflationens verkningar som vi har begärt.

Sedan går det ju inte att pressa in debatten om planering på några sekunder här, men finansministern gav en fullständig vrångbild. Jag har inte efterlyst en reglerande bindning för en 10–15-årsperiod, även om jag nämnde den danska perspektivplanen som någonting som man mycket löst kan arbeta med. Men vad jag har begärt är en 3–5-årig planering där man prioriterar mellan de stora utgifterna.

Finansministern säger: Ständigt förändras världen, ständigt förändras politikens villkor. Jag kan tillägga: Ett är beständigt — herr Sträng vill inte planera mer än för 12 månader i stället för 36, 48 eller 64. Så kan det inte få fortsätta. De som arbetar med de här problemen åt finansministern kan inte vara nöjda med att man väljer improvisation i stället för en planering.

I vad sedan gäller investeringsfonderna skiljer det helt enkelt mellan den aktuella konjunkturbedömning som finansministern gör och som vi från folkpartiets sida har gjort och som delas av den övriga oppositionen. Vi menar att det är beklagligt att finansministern inte har velat utnyttja den investeringsvilja som finns och som skulle kunna frigöras, om man fick använda just investeringsfonderna. Det är verkligen beklagligt att finansministern begär det misstaget.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte säker på av vilken anledning finansministern lägger ett annat ordval i min mun än det jag har använt. Jag har i dag inte kritiserat regeringen för felaktiga metoder när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Jag talade om metoder och åtgärder för näringspolitiken och den ekonomiska politiken.

Det händer ibland att vi har delade meningar om hur långt vi skall gå i åtgärder med arbetsmarknadspolitiken. Men det är ändå fråga om marginella effekter. Den grundläggande effekten har vi ju i näringspolitiken och den ekonomiska politiken. Då är det inte underligt att finansministern kan stå och säga att jag är tomhänt. I de här andra avseendena

har vi ju pekat på vad vi vill. Vi har sagt att vi vill släppa investeringsfonderna, vi har pekat på nödvändigheten av att öka krediterna till företagarföreningarna. Den typen av näringslivet skulle ha krediterna åtkomliga. Vi fick tjata i flera varv och länge, innan finansministern och socialdemokratin var med på att sänka räntan, osv.

Beträffande investeringsfonderna verkar det som om bara en sak tilltalar finansministern. Det är att han själv sitter och bestämmer exakt var de skall användas. Finansministern säger nej till att de skulle bli generellt fria inom stödområdet och att man använder dem alltså generellt som ett lokaliseringsmedel. Finansministern är motståndare till att de släpps utanför storstadsområdena i en konjunktur som är låg. Det finns bara en metod som tilltalar finansministern: Jag sitter i mitt finansdepartement och diskuterar med varje företag och bestämmer att där och där kan ni få vidta de här åtgärderna.

Vad beträffar indexregleringen noterar jag att vad finansministern talade om, när han kom fram till de siffror och den tabell han använde sig av, var uteslutande en indexreglering av skalan. Jag har pekat på vad det skulle betyda, om vi också reglerade grundavdraget. Det vill herr Sträng inte kommentera.

Känner sig regeringen osäker på om det finns så starkt underlag i riksdagen för nödvändiga åtgärder av den typ som finansministern räknade upp – vi gör någonting på folkpensionssidan, vi gör någonting inom arbetsmarknadspolitiken, vi gör någonting i övrigt – att regeringen skulle kunna få igenom förslag om sådana åtgärder, ifall det samtidigt krävdes en skattehöjning som finge beslutas här i huset?

Herr Sträng talade om god fart på den ekonomiska motorn och sade att han behöver skatten på inflationen för att klara den höga hastighet han vill ha. Han vill alltså ha inflationen som bränsle för sin ekonomiska motor. Men det tenderar ju att bli politisk glödtändning. Resan blir äventyrlig, och jag är fortfarande inte övertygad om att skönmålningen beträffande investeringsviljan är riktig.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Visst är jag tacksam för det betyg om gott förstånd som finansministern gav mig, men jag tror att i ett jämlikt samhälle är det inte bara fråga om jämlikhet i kronor. Det är också fråga om den jämlikhet som innebär att vi inte ständigt betygsätter varandra som människor.

Jaså, herr finansminister, skulle jag vilja säga, det blir inte någon större effekt om man räknar med momsens! De 4 500 miljoner kronor som momsens höjdes med förra året skulle alltså inte ge någon större effekt. Jag önskar att landets husmödrar och husfäder fick samtala med herr Sträng på den här punkten. Då skulle herr Sträng säkert också få träffa många med 2 400 kronor i månadsinkomst och få deras syn på att man nu får betala 60 kronor i stället för tidigare 50 kronor i direkt skatt på en ny hundralapp, även om hundralappen bara nått och jämt kompenserar för prisstegringarna.

Finansministern ansåg inte att ekonomiprofessorerna har någon vidare verklighetsförankring. När finansministern i dag har talat om hur de enskilda människorna upplever sin ekonomiska situation, har jag närmast

fått intrycket att finansministern knappast är mer än en gäst hos verkligheten, den verklighet som statsministern brukar tala om som den värsta fienden.

Jag fick klart för mig vilka års inkomster finansministerns beräkningar gällde. Men jag föreställer mig att om vi t. ex. i dag, vilket är uteslutet, skulle besluta om ett inflationsskydd så skulle det beslutet inte bli retroaktivt. Och det är just de allt högre nominella inkomsterna – högre nu än 1969 och högre 1972 än nu – som skapar problem, eftersom mycket av inkomstökningarna bara är inflationskompensation.

”Det är er skattepropaganda som orsakat missnöjet”. Nej, herr finansminister, det behövs ingen propaganda för det. De enskilda människornas egna upplevelser fungerar som en sådan.

Det som, herr talman, en enig expertopinion, en bred opinion i fackliga sammanhang och en bred politisk opinion står bakom avfärdas i dag av finansministern som en horribel idé.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tillgriper felcitat som räddning, men det tycker jag är en billig metod. Jag har aldrig sagt att om man släpper prisstoppet så blir det genast en serie prissänkningar. Jag har sagt att om man håller kvar prisstoppet en längre tid så kommer priserna att stiga snabbare än de annars skulle göra. Det är skillnad. Om jag håller flera anföranden här så är det inte på det sättet att jag kommer att uttrycka mig som herr Sträng, utan herr Sträng kanske så småningom hör vad jag hela tiden har sagt.

När det gäller hyresregleringen hade herr Sträng några otrevliga exempel från något annat land. Det var 50 procent högre hyra där, och man tjänade mindre pengar än i Sverige. Ja, låt oss räkna litet grand! En nybyggd lägenhet här i Sverige, med de kostnader vi har för närvarande, går kanske på 10 000 kronor om året i hyra. Det skulle vara ännu mera, om inte hyresregleringen hade drivit upp produktionskostnaden så förskräckligt högt att man måst införa en rad subventioner i form av paritetslån och i form av lägre räntor än som gäller i övrigt.

Ja, i det där andra landet som herr Sträng har besökt, skulle hyrorna alltså vara 50 procent högre. Det blev då ungefär 15 000 kronor. Och så tjänade man mindre pengar än i Sverige. Ett förfärligt otrevligt land, herr Sträng, det kan inte vara så att människorna kan klara sig i det där landet, alldeles uppenbarligen inte! Det är väl inte möjligen så, herr Sträng, att herr Sträng jämfört vad en nybyggd lägenhet i det land han besökte kostar med en lägenhet i ett äldre, prisreglerat hus i Sverige? Då kan man naturligtvis komma fram till att hyrorna i utlandet kan vara 50 procent högre än i den gamla prisreglerade lägenheten.

Jag upprepar, herr Sträng, att jag tror att hyresregleringen är ett utmärkt exempel på att en reglering höjer produktionskostnaderna. Prisreglering, hyresreglering, höjer produktionskostnaderna för de nya husen. Och det måste väl ändå vara besvärligt, herr Sträng, att själv och andra partivänner i så många sammanhang för mindre än ett år sedan sagt precis vad jag säger om en priskontroll och prisstopp och sedan plötsligt stå och förfäktat den omvända idén. Det måste vara besvärligt.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Bohman rådde mig: Titta inte i tabellerna utan gå ut och fråga. Då är det mycket möjligt att man lägger sig ombord med samma uppfattning som herr Bohman gör sig till tolk för. Det är alltid besvärligt att studera ett siffermaterial, och det är mycket enklare att gå ut och fråga och fråga på det sättet som jag föreställer mig att herr Bohman gärna gör. Går jag ut och frågar människorna om de inte tycker att skatten är hög så säger de: Jo, visst är skatten hög, den är för hög. Om jag sedan fortsätter och låt säga möter några gamla folkpensionärer och säger: Tycker ni inte att staten är alldeles för snål med folkpensionen åt er, så säger de: Jo, visst är folkpensionen alldeles för liten. Träffar jag sedan en mamma med tre fyra barn och frågar henne: Tycker du inte att staten är alldeles för snål med familjepolitik och barnbidrag, så får jag svaret: Visst är staten alldeles för snål med familjepolitik och barnbidrag. Ger jag mig ut bland ungdomarna och frågar dem: Tycker ni inte att staten är alldeles för snål när det gäller ungdomsvårdande insatser, så får jag svaret: Visst är staten alldeles för snål i det avseendet. Är det så att jag går till herr Bohman och tar honom mellan skål och vägg och säger: Tycker inte herr Bohman att vi har varit alldeles för snåla med svenska försvarsutgifterna, så säger herr Bohman om han skall vara ärlig: Visst har ni varit för snåla med de svenska försvarsutgifterna.

Herr Bohman smällde ju igen dörren så att det ljungade om det, när han satt i den senaste försvarsutredningen, för att han inte fick gehör för ett förslag som skulle ha inneburit 500–600 miljoner kronor mera under perioden än vad det sedermera blev. Man kan få precis vilka svar som helst, men det korrekta är ju att gå ut och tala med folket och säga som så: Vill man ha det bättre, vill man ha högre folkpensioner, en bättre familjepolitik, en bättre ungdomsvård eller mera till försvaret, så måste någon betala det, och det är inga andra än vi själva som kan göra det.

Det var en god vän till mig som kom häromdagen och sade: Du sköter din propaganda som finansminister alldeles för dåligt, du skall gå ut och tala om för folk att egentligen skall de vara förbaskat glada över att få betala skatt, för det ger dem möjligheter att bo i ett samhälle som vårt som obestriddligen tar bättre hand om sina medborgare än vad andra samhällen gör.

Jag tröstade honom med att säga att om du begär det av mig så begär du alldeles för mycket – det orkar jag inte med. Men så mycket orkar jag ändå med, att jag kan vända mig med all den energi och styrka jag förmår uppbringa mot denna utomordentligt ensidiga propaganda som oppositionen spelar upp i varje ekonomisk debatt: Klagan över det bedövande skattetrycket, och mellan debatterna klagan över alla de brister som vi har i samhället och som endast kan repareras med ett ännu hårdare skattetryck. Inkonsekvensen får bli hur stor som helst utan att den fastnar i halsen på herrarna.

Jag vill till herr Helén säga: Det finns ju alla möjligheter för herr Helén att göra en planering själv och matcha den såsom ett alternativ till det system som regeringen tillämpar. Om vi inte sköter oss alldeles för illa kan vi ju räkna med att vi har tre fyra procent mer för varje år att hushålla med. Vi vet vad vi har åtagit oss gentemot folkpensionärer och

vissa andra som i tioårsplaner är garanterade vad de skall ha. På det som sedan blir kvar kan man göra en prioritering. Om man då tycker att det blir för litet kvar kräver ju anständigheten och ärligheten att man säger: Om vi föreslår högre skatt kan vi göra det och det. Herr Helén är så välkommen med en sådan här perspektivplan som antingen prioriterar inom de resurser vi har utan skattehöjningar eller som prioriterar med skattehöjningar – vi skall studera den. Men jag försäkrar att herr Helén kommer inte att ge sig på det äventyret – han kommer inte att gå i land med det.

Till herr Fälldin vill jag säga att eftersom herr Fälldin är centerpartist – och inte vilken centerpartist som helst – och dessutom bor inom stödområdet borde det tillhöra hans elementära kunskaper att veta att investeringsfonderna är generellt fria inom stödområdet och har varit det ända sedan vi organiserade det här stödområdet.

Jag tycker att herr Fälldin har råkat i dåligt sällskap i indexfrågan. Skall jag ta centerpartisterna på orden – och varför skulle jag inte göra det? – har de i sin allmänna skattepolitiska och jämlikhetspolitiska debatt stått oss inom socialdemokratin ganska nära. När herr Fälldin nu, möjligen på grund av att han har haft mycket att göra och inte riktigt har tänkt sig in i frågorna, har nappat på det här förslaget om indexregleringen går det på tvärs med vad man officiellt anför som centerpartiets budskap. En indexreglering av skatterna är en automatisk kompensation som är så mycket fördelaktigare för dem som har det bättre ställt – det kommer man aldrig ifrån.

Då kan man säga: Skall man då inte göra någonting på skattesidan? Under min tid som finansminister har jag uppvaktat riksdagen, jag tror det är fyra gånger, med olika skattereformer. Jag begriper väl att om prisstegringen fortsätter blir skatteskalorna till slut omoderna, inte riktiga i sin tillämpning. Då har vi kommit tillbaka till riksdagen och gjort en justering. Vi gjorde en sådan 1965, så att den som tjänade 15 000 kronor fick 700 kronor i skattesänkning och den som tjänade 115 000 kronor fick 700 i skattesänkning. Vi kom tillbaka 1969 och genomförde då att den som tjänade 15 000, 20 000, 25 000 och jag kan också säga 30 000 kronor fick en materiell skattesänkning i kronor räknat, medan den som tjänade 100 000 kronor fick skattehöjning i kronor räknat. Man har valfrihet, man har möjlighet att realisera en politisk ideologi, en idé om rättfärdighet i fråga om beskattningens tyngd – någonting som man avhänder sig om man binder sig för indexsystemet. Det är från de utgångspunkterna som jag tycker att herr Fälldin har råkat i dåligt sällskap, om det skall vara konsekvens i det budskap som man för ut till folket i valrörelserna och de förslag i skattepolitiska frågor som man för fram.

Jag vill slutligen till kammarens värderade andre vice talman säga att betygsättningar skall man inte klaga på när de är vänliga. Och den här senaste betygsättningen var ju alldeles utomordentligt vänlig mot kammarens värderade andre vice talman.

Sedan säger man att här togs det ut 4 500 miljoner i ökad moms. Men det gick pengar av detta till folkpensionärerna – uppskattningsvis 500–600 miljoner – det gick pengar till barnfamiljerna, när vi höjde

barnbidragen med 300 miljoner och 1 000 miljoner gick direkt tillbaka till kommunerna för att de skulle kunna följa med i det skattefria bottenbelopp som vi höjde i statsbeskattningen och som rimligtvis borde vara med även i kommunalbeskattningen. Pengarna går till hjälp till de fattigaste kommunerna, där det ligger inbyggd en utgiftsökning som stadigt växer år efter år med ett par tre hundra miljoner kronor.

Låt mig allra sist säga att för några år sedan kunde jag inte föra en ekonomisk debatt med folkpartiet som motståndare utan att de indexreglerade lånen spelade en alldeles utomordentligt stor roll. Nu har man kommit över den sjukan, och jag hoppas livligt att det här med de indexreglerade skatterna blir en sådan konjunkturfråga – eftersom vi rör oss med en ekonomisk debatt skall jag försöka vara konsekvent – som försvinner om några år. Det skulle vittna, menar jag, om ett tillfrisknande och om mera realism i frågeställningarna.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är nödvändigt att efter finansministerns senaste inlägg säga ett par ord. För det första har herr Sträng här talat om att ett inflationsskydd för skatteskalorna skulle innebära skattesänkningar, fördelade så och så. I själva verket innebär inflationsskydd för skatteskalorna *uteblivna skattehöjningar* – utan att riksdagen har beslutat några sådana – fördelade så och så. Det tycker jag är en betydelsefull distinktion.

För det andra: Om man nu skall göra jämförelser av det slag som herr Sträng gjorde när han jämförde *preliminärskattetabeller*, då skall man ta med alla relevanta fakta; herr Sträng var inne på det litet på sistone. Det är klart att tar man med den stegrade momsen, tar man med de andra omständigheter som herr Sträng nämnde och tar man med, låt oss säga en beräkning av vad en oförändrad realinkomst från det ena året till det andra betyder och sedan går in i preliminärskattetablerna, då får man en annan bild – men den försummade herr Sträng.

För det tredje: Jag är verkligen ledsen över och beklagar mycket djupt att finansministern här har tagit den bestämda ställning som han har tagit mot ett inflationsskydd och därmed mot en mycket utbredd *opinion*, som fru Nettelbrandt tidigare har värtaligt illustrerat. Jag tror nämligen att det betyder att möjligheten att nå balans i den svenska ekonomin på litet längre sikt och möjligheten att undgå den inflationsuppdrivande effekten av olika slag av kompensationsstänkande vid avtalsförhandlingar minskar.

Om man sedan för in rättfärdighetsresonemanget – och det skall man naturligtvis göra – så skall finansministern vara vänlig att komma ihåg att den största fördelen av inflationsskydd för skatteskalor och avdrag – det vill jag säga inte minst med anledning av finansministerns replik till herr Fälldin; vi och centerpartiet har ju haft gemensamma motioner på den här punkten sedan ett par år tillbaka – visar sig ingalunda på det sätt som finansministern skildrade, utan den uppträder i inkomstlägen runt 2 400 kronor per månad. Det är där som inflationsskyddet får sin största effekt.

Vi har att konstatera, herr talman, att efter den här debatten har det socialdemokratiska partiet, tvärtemot vad man trodde sig kunna utläsa ur

kompletteringspropositionen, såvitt jag nu kan förstå avsvurit sig en del av de samarbetsmöjligheter som skulle ha varit till fördel för det svenska samhället, om de hade funnits.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det sista gör mig verkligen intresserad. Om herr Wedén ur kompletteringspropositionen har läst fram några slags politiska allianser eller inviter till politiska allianser, så finns det inte en stavelse där som talar för det. I kompletteringspropositionen för partiet fram sin linje. Den kan ibland accepteras och ibland bekämpas. Det är vi vana vid, och någon förändring på den punkten har vi verkligen inte ifrågasatt.

När sedan herr Wedén som jag tyckte morskade upp sig litet i gamla partiledartag i sitt senaste anförande och försökte säga att det är en fråga om distinktioner hur man uttolkar det hela, så är det en lek med ord, herr Wedén. Man kommer aldrig ifrån att om man indexreglerar skatterna så tar man bort möjligheten att driva en skattepolitik med hjälpen i första hand till dem som bäst behöver den.

Låt mig allra sist säga att om herr Wedén går havande med den missuppfattningen att en indexreglering över det här området skulle vara någonting som motverkade inflation, så kan jag försäkra herr Wedén att på alla områden — det må ha varit på lånesidan där man har provat indexlån, eller på lönesidan där man har provat indexlöner — har indexregleringen efter relativt kort tid betraktats såsom en verkligt bra hjälpmotor i inflationen.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herrar Helén och Fälldin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! I fjol steg priserna på konsumtionsvaror med inemot 10 procent. I år har arbetslösheten ökat så att den i maj var större än den varit någon gång samma månad på 15 år. Både socialdemokrater och borgerliga tycker att det är ett förträffligt samhälle vi lever i. Vi kommunister vägrar att dela den synen. Inflation och arbetslöshet visar att samhället är sjukt. Kapitalismen är i kris.

Denna debatt är formellt upplagd omkring ett antal yttranden från finansutskottet och skatteutskottet, av vilka det viktigaste är finansutskottets betänkande nr 30. Detta behandlar såväl det aktuella ekonomiska läget och den ekonomiska politiken under 1971 som långtidsbudgeten och långtidsutredningen om svensk ekonomi åren 1971–1975. Det går inte att upptäcka någon grundläggande skillnad mellan vad som sägs av socialdemokraterna i utskottet, som svarar för utskottsbetänkandet, och av de borgerliga partiernas företrädare i den gemensamma reservationen.

För min del kan jag inte stödja någon av dessa texter. Möjligen kan man säga att de borgerliga mera framhäver de aktuella svårigheterna, medan socialdemokraterna försöker måla så vackert som möjligt. Detta beror inte på mera realism hos de borgerliga utan är uttryck endast för

ställningen opposition mot regering.

Men nog borde det kännas egendomligt för socialdemokraterna att de efter att i över 35 år ha regerat landet måste ta emot kritik inte endast från vänster utan även från de borgerliga partierna för att de inte tar tillräckligt allvarligt på arbetslösheten. På 1930-talet var frontställningarna i diskussionen andra. De borgerliga nonchalerade de arbetslösas svårigheter. Kampen mot arbetslösheten var socialdemokratins politiska styrkebälte.

Nu bör tilläggas att den borgerliga kritiken när det gäller prisstegringarna är både inkonsekvent och demagogisk. Kommunisterna har länge krävt prisstopp. I höstas tvingades regeringen att använda prisregleringslagen. Man hade dröjt alltför länge, och därför blev prisstegringarna under fjolåret ändå mycket stora, men efter det att prisstoppet satts i kraft har utvecklingen blivit en annan. Prisstegringen det här året beror nästan helt och hållet på höjningen av mervärdesskatten. Utvecklingen har visat hur rätt vårt parti hade när vi på ett tidigt stadium krävde att prisstopp skulle införas. Hade man gjort det hade läget både för löntagarna och för hela den svenska ekonomin i dag varit väsentligt gynnsammare. Hade man sedan också, som vi krävde, avstått från att höja mervärdesskatten skulle läget ha varit ännu bättre.

De borgerliga partierna var kritiska mot prisstoppet. Nu kräver de att det snarast skall slopas. De borgerliga partierna framträder alltså öppet som prisstegringspartier, ty de vet mycket väl att effekten av ett slopande av prisregleringen blir prisstegringar. Men detta hindrar inte att de i sin reservation, som de har lagt fram här i kammaren, talar om vikten av att undvika ytterligare konkurrensförsämrande prisstegringar. De borgerliga partierna talar alltså med två tungor.

Detsamma gäller också deras inställning till arbetslösheten. Vilka är orsakerna till den stora arbetslösheten? Huvudorsakerna är två: dels internationella konjunkturförhållanden, dels – och detta är enligt vår mening det avgörande – statsmakternas ekonomiska politik som lett till den "oväntat kraftiga dämpning av den inhemska efterfrågan" som finansministern noterar med låtsad förvåning. Men de borgerliga partierna har ju krävt att just denna konservativa ekonomiska politik skulle drivas ännu hårdare, att man ännu mera skulle gynna industriföretagen och deras investeringar på bekostnad av konsumtionen och löntagarna. Nu låtsas de bestörta över att denna politik har lett till arbetslöshet och försöker komma ifrån ansvaret för sin egen propaganda. Det är inte särskilt upplyftande.

Det är en grund och ofullständig analys som finansministern gör när han i kompletteringspropositionen hävdar, att den kraftiga dämpningen av den inhemska efterfrågan och därmed arbetslösheten skulle bero på vad han kallar "vissa tillfälliga faktorer". Dit räknar han främst den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på tjänstemannaområdet. Det är givet att lönarbetarnas köpkraft reducerats när Arbetsgivareföreningen lyckas dra ut på avtalsrörelsen över ett halvår och alltså inga höjda avtalslöner betalas ut samtidigt som regeringen och riksdagsmajoriteten

kraftigt fördyrar alla varor genom höjningen av mervärdeskatten. En del av detta rättas till genom att företagen självfallet måste tvingas att betala ut de nya avtalslöner, som så småningom blir fastställda, med full retroaktivitet.

Men hela det förlopp som pressat ned reallönerna och köpkraften kan ju inte rimligen betecknas som tillfälliga faktorer, dvs. om man inte betecknar regeringens politik som tillfällig, vilket sannolikt herr Sträng inte vill gå med på. Finansutskottet har rätt när man betonar både verkan av den höjda mervärdeskatten och den eftersläpande effekten av 1970 års starkt restriktiva penningpolitik.

Det borde alltså rimligen inte gå att bestrida att statsmakternas ekonomiska politik spelat en väsentlig roll för de negativa utvecklingstendenserna i svensk ekonomi. Den kraftiga dämpningen av efterfrågan och därmed ökningen av arbetslösheten måste ses som ett direkt och åsyftat resultat av den ekonomiska politiken.

Regeringspolitikens ansvar för arbetslösheten fastslås också av tidskriften Fackföreningsrörelsen som på ledande plats skriver: "Åtstramningen kulminerar alltså under 1971, dvs. i ett konjunkturläge då ekonomin i stället skulle behöva stimuleras. Det är uppenbart att en sådan ekonomisk politik förstärker de internationella konjunktursvängningarnas verkningar på landets ekonomi i stället för att minska dem."

I samband med debatten om Ritsemprojektet, som ännu inte är avslutad, har det från socialdemokratiskt håll talats mycket om hur cyniskt och ansvarslöst den handlar som driver ut människor i arbetslöshet. Man har sagt att de som var motståndare till det ursprungliga, ur naturvårdssynpunkt mycket skadliga Ritsemprojektet skulle ställas till svars för att 350 anläggningsarbetare blev utan sysselsättning, om bygget inte tilläts. Det är riktigt. Människor skall inte få ställas utan arbete. Rätten till arbete är en grundläggande mänsklig rättighet. Men den rätten har också de 53 500 som i mitten på denna månad registrerades som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna, den rätten har de närmare 100 000 människor som enligt arbetskraftsundersökningarna är arbetslösa, den rätten har de många flera hundratusen som enligt låginkomstutredningens beräkningar endast delvis eller inte alls har något förvärvsarbete.

Regeringen har den politiska makten och ansvaret. Jag vill ställa den direkta frågan till finansministern: Kan regeringen stå till svars med att hålla alla dessa människor nere i arbetslöshet? Vad tänker regeringen göra för att avskaffa arbetslösheten? Kan ni inte avskaffa arbetslösheten och skapa varaktig full sysselsättning, eller vill ni inte göra det? Jag tycker att det vore mycket lämpligt att finansministern stannade kvar i kammaren och besvarade dessa frågor, sedan man nu lyckats dra ut på den föregående debatten så att det har dröjt elva timmar innan en representant för det femte här i riksdagen representerade partiet har fått komma upp i talarstolen.

Regeringen kan svara – och den kanske gör det – med att hänvisa till Sveriges beroende av de internationella ekonomiska förhållandena och hur detta begränsar våra valmöjligheter. Ett sådant beroende existerar via utrikeshandeln och andra ekonomiska transaktioner, men då gäller det

att göra landet så oavhängigt som möjligt av krisdrabbade ekonomier och valutor. En akut dollarkris har nyligen utspelats, men Sverige kom undan med blotta förskräckelsen. Dollarns kris är emellertid inte endast akut och tillfällig utan av mera djupgående natur. Det sammanhänger med förändringar i Förenta staternas roll i världsekonomin, med de höga kostnaderna för rustningarna och Vietnamkriget, med de växande motsättningarna i den amerikanska ekonomin osv. Dollarn är inte längre en stabil valuta. Är det under sådana förhållanden en klok politik att till den grad som nu sker binda den svenska kronan vid dollarn? Det sker på olika sätt, bl. a. genom att den svenska reserven av främmande valutor i riksbanken praktiskt taget uteslutande består av amerikanska dollar. En bindning finns också genom att den övervägande delen av riksbankens behållning av guld är placerad i Förenta staterna och endast en liten del inom Sverige. Det skulle vara värdefullt att få ett svar av finansministern eller av någon annan ledamot av regeringen om motiven till dessa placeringar, och om det inte vore en riktig politik att förändra dem.

Den starka ökningen av den hos arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten är desto allvarligare som den kommer ovanpå och utöver de stora långsiktiga sysselsättningsproblem som redovisats av låginkomstutredningen. Det finns också viktiga samband mellan de bägge typerna av sysselsättningsfrågor. De regionala problemen, övriga mera långsiktiga problem och konjunkturproblemen är sammanknutna. Jag tror det är viktigt att observera detta, när man skall vidta åtgärder för att effektivt bekämpa arbetslösheten. Bekämpandet av den arbetslöshet som närmast sammanhänger med konjunkturavmattningen och regeringens ekonomiska politik måste sammanbindas med åtgärder för att avskaffa den regionala och mera långsiktiga arbetslösheten.

Vårt parti anser att två led är särskilt viktiga i en politik med denna målsättning:

1. Åtgärder för att öka den arbetande befolkningens köpkraft och förhindra att erövrade löneförbättringar äts upp av fortsatta prisstegringar. Det betyder allt stöd åt lönarbetarnas kamp för verkliga löneförbättringar och för att bryta Arbetsgivareföreningens nejsägarlinje. Det betyder avskaffande av mervärdesskatten på livsmedel. Det betyder också att prisstoppet skall strikt tillämpas och att inga uppmjukningar får ske som på nytt sätter prislavinen i rörelse. Jag yrkar därför bifall till motion nr 1484 i den del som behandlas i finansutskottets betänkande nr 26.

2. Genomförandet av en långsiktig plan för statliga industriinvesteringar särskilt i skogslänen och övriga mindre industriellt utvecklade regioner. Finansutskottet vill betrakta detta som en näringspolitisk fråga och tar därför inte upp den till behandling, vilket jag anser vara kortsiktigt och felaktigt tänkt. Arbetslöshetsproblemen går inte att lösa med tuvhoppning. Det krävs en långsiktig näringspolitik både för att klara den strukturella arbetslösheten – den nya industriella reservarmé som skapats – och de sysselsättningsproblem som uppstår genom svängningar i utrikeshandeln, dålig regeringspolitik och andra konjunkturfenomen.

Detta leder över till de frågor som behandlas i 1970 års långtidsutred-

ning. Denna gäller som bekant Sveriges ekonomi åren 1971-1975 och tar upp en rad mycket väsentliga problem. Det utredningsmaterial som presenteras är mycket omfattande. Men hela denna stora sak behandlas nu som ett bihang till finansministerns funderingar om det aktuella ekonomiska läget, och i finansutskottets betänkande ägnas den ännu mindre plats. Detta kan inte vara riktigt. Riksdagen borde ha beretts tillfälle att i en särskild behandling först ta ställning till alla de frågor som hör samman med långtidsutredningen. Jag vill ställa den direkta frågan till finansutskottets ordförande om han verkligen anser denna behandlingsordning tillfredsställande.

Den är det desto mindre som en mycket hård kritik som bekant riktats mot 1970 års långtidsutredning. Kritiken gäller såväl dess allmänna uppläggning som vissa av dess enskilda slutsatser. Denna kritik har också framförts inom fackföreningsrörelsen och inom socialdemokratin. Den mest utförliga framställningen har gjorts i skriften "Sociala mål i samhällsplaneringen" av en grupp personer anställda på LO. De hävdar bl. a.

att nationalräkenskapssystemet är behäftat med stora brister som gör det tvivelaktigt som redskap för långtidsutredningar,

att bruttonationalprodukten (BNP) såsom mått döljer en mängd beräkningstekniska svårigheter,

att långtidsutredningen utgår från verklighetsfrämmande föreställningar om samhällsekonomin funktionssätt bl. a. genom att de strukturella sammanhangen underskattas eller förbises,

att utredarna felaktigt fört fram betalningsbalansproblemet såsom det avgörande och gjort en ytlig analys av de åtgärder som erfordras för att lösa det,

att arbetskraftsproblemen är försummade och torftigt behandlade i långtidsutredningen,

att BNP som välfärdsmått inte bara är meningslöst utan oriktigt och farligt,

att det begränsade synsätt som långtidsutredningen har kan leda till direkt negativa effekter ur välfärds- och jämlikhetssynpunkt.

Tidskriften Fackföreningsrörelsen anser "att hela utredningen baseras på en förlegad, borgerligt influerad syn på hela samhällsekonomin funktionssätt". Aftonbladet, LO:s tidning, skriver på ledande plats om långtidsutredningen att "vad som skenbart förefaller vara en objektiv statlig utredning i själva verket är en skrift som baseras på borgerliga politiska värderingar".

En sådan utredning vill alltså regeringen och finansutskottet att riksdagen skall godkänna som grund för politiken under de närmaste fem åren. Finns det verkligen inte en enda socialdemokrat här i riksdagen som vågar ta till orda och framföra den kritik mot långtidsutredningen som finns inom såväl fackföreningsrörelsen som inom själva det socialdemokratiska partiet? Vad säger Arne Geijer, vad säger Knut Johansson och vad säger de andra på ledande funktioner i fackföreningsrörelsen? Är de överens med finansministern eller är de överens med de meningar som framförts i tidskriften Fackföreningsrörelsen, Aftonbladet och gruppen av betydelsefulla medarbetare inom LO?

För vår del anser vi att en ny långtidsutredning måste göras där ett socialt välfärdsbegrepp läggs som grund. Utredningen måste utformas så, att den kan användas för en ekonomisk långtidsplanering – och det är inte en sådan planering som herr Helén här talat om. Jag yrkar alltså bifall till motionen 1484 i vad gäller de yrkanden som behandlas i finansutskottets betänkande nr 30.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Arbetslösheten är ett av dagens allvarligaste problem. Under förra månaden uppgick antalet arbetslösa till drygt 64 000, vilket är 25 000 fler än samma månad förra året. Dessutom bör observeras att man vid en jämförelse av siffrorna för mars månad 1970 och för mars 1971 finner, att det i år fanns 10 000 fler sysselsatta i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning än under förra året. Det finns alltså betydligt över 100 000 personer som inte är sysselsatta i ordinarie arbeten som medför verklig trygghet. Jag vet att det invänds att man inte kan räkna dem som sysselsätts i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning såsom arbetslösa. Men vad jag önskar påpeka är att den som sysselsätts genom arbetsvårdande åtgärder inte betraktar detta som någon trygghet, utan måste känna stor oro för framtiden.

Ur tidskriften Fackföreningsrörelsen vill jag citera följande:

”För vintern 1971/72 kan man befara en viss tillbakagång i den internationella konjunkturen. Den reviderade finansplanen ger på den punkten uttryck för en optimism som förefaller överdriven. Ska vi kunna undvika en rekordartad hög arbetslöshet under vintern, måste investeringar och efterfrågan stimuleras. Det räcker inte med de räntesänkningar och övriga ganska blygsamma åtgärder som har vidtagits. Det behövs insatser med helt annan genomslagskraft inom den ekonomiska politiken, och de måste komma snabbt. Det är dags för regeringen att visa att det konjunkturpolitiska handlandet inte nödvändigtvis behöver vara senfärdigt.”

Det är en hård kritik som riktas av Fackföreningsrörelsen mot regeringen. När vi från oppositionens sida kritiserar regeringen vill man kanske nonchalera vår kritik. Men jag undrar just om det socialdemokratiska partiet på samma sätt kan nonchalera kritiken när den kommer från sådana partier närstående kretsar som tidskriften Fackföreningsrörelsen. Tidskriften har givetvis rätt i sin kritik – det är ungefär samma synpunkter som vi framfört från centerpartiets sida.

Det är särskilt anmärkningsvärt att en s. k. arbetarregering har skött den ekonomiska politiken på ett sådant sätt att vi nu brottas med en mycket hög arbetslöshet. Det är emellertid en följd av den ekonomiska politik som bedrivits av regeringen sedan flera år tillbaka.

När finansministern för en stund sedan talade om Bertil Ohlins ord på 1940-talet, att en arbetslöshet på 5 procent var tolerabel, vill jag bestämt ta avstånd från det uttalandet. Men samtidigt måste man i rättvisans namn säga att om man beräknar dem som icke är sysselsatta i ordinarie arbete till 2 procent och därtill lägger dem som är på omskolning eller föremål för liknande åtgärder, blir det inte så stor skillnad mellan den siffra som Bertil Ohlin nämnde och den som finansministern nu på detta

sätt måste komma fram till. När Bertil Ohlin nämnde sin siffra hade vi inte de arbetsvårdande åtgärderna.

I finansplanen som vi fick i januari månad anges de centrala målen för den ekonomiska politiken 1971 vara full sysselsättning, fortsatt hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning samt bättre regional balans. Härtill kommer kravet på stabilisering av prisnivån. Det är bra mål som regeringen har satt upp, men det ledsamma är hur dåligt regeringen har lyckats med att uppnå dessa mål. Herr Ekström talade tidigare om borttappade mål. Ja, han skulle väl i så fall i synnerhet ha haft regeringens mål i tankarna. De har verkligen blivit borttappade.

Jag har redan talat om den höga arbetslösheten. Den har man inte lyckats bemästra. Den ekonomiska tillväxten beräknas nu i den reviderade finansplanen bli mycket blygsam, eller 2,5 procent mot ca 5 procent 1970. Den jämnare inkomstfördelningen synes därför inte vara uppnåelig, eftersom de nu pågående avtalsuppgörelserna snarare tyder på att skillnaderna mellan låginkomstgrupperna och de bättre ställda kommer att bli ännu större. Konsumentprisindex väntas stiga med ca 6,5 procent under loppet av 1971. Härav svarar den i samband med skattereformen beslutade ökning av mervärdskatten för 3–3,5 procent. Inte heller i det fallet har man nått de mål man har ställt upp.

De fakta som jag nu har relaterat visar att regeringen har lyckats mycket dåligt med att uppnå något av de mål den föresatt sig. Orsaken till regeringens misslyckande i den ekonomiska politiken anser jag till stor del vara dels de prestigesynpunkter som regeringen alltid bejakas av, dels den mycket långsamma reaktion som regeringen utvisar när det gäller att vidta åtgärder på ett efter konjunkturerna väl anpassat sätt.

Som exempel på regeringens ständiga prestigeanda vill jag nämna frågan om lån i utlandet. När centerledaren framförde denna tanke, avvisades den bestämt från regeringens sida, men nu nämner finansministern i den reviderade finansplanen att för finansiering av industrins investeringar får även långfristig upplåning i utlandet ske.

Finansministern har här liksom många gånger tidigare tagit sig för att skönmåla situationen. Det gör han hurudan konjunkturen än är. Om den är bra eller dålig, får man alltid höra finansministern skönmåla och tala om hur bra det är i vårt land. Jag tycker att han i det fallet liknar de s. k. kurbitsmålarna som sade: "Jag målar som det mig lyster." Jag kan beundra finansministerns konstnärliga begåvning, om inte i färg så dock i ord, men jag kan inte beundra honom så mycket som finansminister, eftersom han befinner sig så långt ifrån realiteter.

I den reviderade finansplanen finns nämnt att för Västeuropas del präglades utvecklingen under 1970 av en förhållandevis snabb expansion. Tillväxten var lika stor som den genomsnittliga för 1960-talet, eller ca 5 procent. Det står vidare att det är troligt att den ekonomiska tillväxten för OECD-området som helhet är något högre 1971 än under fjolåret. Vad blir den i Sverige? Jag sade tidigare att vi räknar med 2,5 procent, hälften så mycket som av medeltalet för Västeuropa beräknas bli. Det är inga särskilt lysande siffror.

När finansministern ser på en längre tid tillbaka, kan man om igen hänvisa till den reviderade finansplanen, vari sägs att genomsnittet för

1960-talet för Västeuropa var 5 procent. Har vi uppnått den procenten i Sverige? Nej det har vi bara gjort vid enstaka tillfällen. Vi har inte så lysande siffror för utvecklingen i vårt land att visa på.

Som vanligt har regeringen släpat efter när det gäller att påverka konjunkturen. Räntesänkningarna har t. ex. kommit mycket långsamt och de borde ha företagits mycket tidigare. Även nu borde diskontot sänkas ytterligare, men jag förmodar att de fyra socialdemokraterna i bankofullmäktige motsätter sig en ytterligare sänkning, och då kan ju inte de tre övriga fullmäktige göra något.

Det är självfallet att när vi har ett näringsliv som till 95 procent består av enskilda och kooperativa företag, måste man driva en sådan politik att dessa företag uppmuntras att investera så att en grund läggs för fortsatt ökning av produktionen. Den statliga företagsamheten är ju inte mycket att räkna med, eftersom den sällan bär sig.

Till socialdemokraternas heder skall sägas att de har varit realistiska. Fastän de säger sig vara ett socialistiskt parti bryr de sig dock inte om den antikverade socialistiska uppfattningen. Det är bara kommunisterna som fortfarande håller sina tal så att dammet ryker om de gamla dogmerna och trots alla misslyckanden med statsdrift, helt avskilda från verkligheten, förordar ökad statsdrift. De som väl ofta talar om att de företräder arbetarna – jag menar kommunisterna – får dock inte mer än knappt 5 procent av rösterna och företräder således bara ett fåtal. Socialdemokratiska partiet är givetvis det största arbetarpartiet i Sverige, men enligt Jörgen Westerståhls undersökning är det näst största arbetarpartiet i vårt land i själva verket centerpartiet.

Förra året sträckte finansministern sina förhoppningar så högt att han vid ett tillfälle t. o. m. trodde på en 15-procentig ökning av industrins investeringar – det är vikten av investeringarna som jag här nu vill påvisa och starkt understryka. Nu blev det emellertid bara 6 procent, vilket dock innebar en ökning från tidigare år, då investeringarna ibland rent av har stannat på minus. Finansministern började med att säga att han hoppades att industrins investeringar i år skulle öka med 12 procent, men han har redan nu prutat ned det till 9 procent. Jag undrar just vad slutresultatet kommer att bli. Med sin oförmåga att planera har regeringen inte kunnat bedriva en politik som skapat förutsättningar för tillräckliga ökning av industrins investeringar. Självfallet är en grundläggande förutsättning för en ökning av industrins investeringar tillgång på krediter.

Under innevarande år har kreditsituationen lättat något, och det kreditutrymme som har frigjorts har i första hand reserverats för industrin. Inte minst på grund av de brister som finns på kreditmarknaden föreligger dock fortfarande svårigheter för många företag att skaffa sig erforderligt kapital. Detta gäller framför allt de mindre och medelstora företagen. Den situationen skulle kunna förbättras, bl. a. genom att man tillförde hantverks- och industrilånefonden ökade utlåningsresurser. Den frågan har tidigare behandlats av riksdagen.

När herr Ekström talade om investeringarna hade han en mängd ursäkter för att investeringarna inte hade varit större, och han talade om de variationer som kunde förekomma beträffande investeringarna. Nej,

jag måste konstatera att alla de där ursäkterna är värdelösa. Det har varit en svag investeringsutveckling. När socialdemokraterna skall ursäkta sig beträffande t. ex. väginvesteringar, brukar de konstatera att väginvesteringarna har hållits på en konstant hög nivå. Om industriinvesteringarna kan man säga att de har hållits på en konstant låg nivå, och så har det varit under hela 1960-talet. Trots herr Ekströms alla ursäkter kan man inte komma ifrån fakta om investeringarna.

Bytesbalansen har under lång tid varit ett av vårt lands stora problem. Turistnettot har visat ett anmärkningsvärt stort underskott, men regeringen har inte gjort några allvarliga försök att sätta den svenska turismen i ett bättre läge. Turistnettot visar ett underskott om ca 2 miljarder kronor, och det är ju en betydande summa i relation till vår valutareserv. Den enda post som egentligen visar en god utveckling är sjöfartsnettot, som nu ger 2 200 miljoner i överskott. Regeringens ljumma intresse för den inkomstkällan är dock egendomligt – jag har haft en debatt med finansministern om detta tidigare. När kreditlätnader nyligen infördes för att gynna industrin togs inte sjöfarten med, utan den får arbeta under samma ogynnsamma kreditrestriktioner som tidigare, fastän det ändå i hög grad är den som räddar vår valutareserv genom detta överskott på 2 200 miljoner.

Vad som framför allt präglat den svenska ekonomiska politiken, sådan den bedrivits av socialdemokraterna, är att den har varit alltför opportunistisk och att den har varit illa planlagd. Det har sagts tidigare här att regeringen har tillämpat kortsiktiga planer, som nästan aldrig har sträckt sig över ett år.

Vi strävar på allt sätt att öka vår produktion och därmed skapa ökade resurser. Vi kan i stort beräkna vilka våra tillgångar blir under de närmaste åren och då gäller det först och främst att fördela dessa resurser mellan investeringar och konsumtion. Utan en god investeringsutveckling kan vi inte skapa förutsättningar för större konsumtionsmöjligheter. Den fördelning som borde skett mellan investeringar och konsumtion har inte kommit till stånd på ett riktigt sätt genom den politik som förts. Därmed har investeringarna, i synnerhet inom industrin, blivit alltför svaga och därmed har man inte byggt upp för det välstånd som hade varit möjligt.

När det sedan gäller den andra fördelningen – mellan olika inkomstagare – kan man konstatera att under den socialdemokratiska regimen har skillnaderna mellan låginkomsttagarna och de bättre ställda blivit allt större. Jag har flera gånger tidigare haft tillfälle att förklara hur det har fungerat – med procenthöjningarna och med inflationen. Den grupp som har de största ekonomiska resurserna, i strejkassor eller individuellt, har i regel lyckats skaffa sig de bästa anställningsförmånerna. Jag vill ge ett exempel. När skogsarbetarna strejkade för att bl. a. få en så relativt dyr arbetsmaskin som motorsågen fritt orkade de inte fullfölja strejken utan fick fortsätta att själva stå för kostnaderna för motorsågar. Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att en viss grupp skall hålla på att betala sådana saker. Men skogsarbetarna kunde alltså inte få igenom sina krav, eftersom deras resurser inte var stora nog för att de skulle kunna strejka tills de fick igenom fria motorsågar.

Man kan hysa stora farhågor för att de nu pågående avtalsförhand-

lingarna skall leda till ännu större skillnader mellan låginkomsttagarna och de bättre ställda. Det borde dock vara regeringens enkla skyldighet att i varje fall mildra orättvisorna genom att via beskattning och sociala åtgärder – sänkt pensionsålder, allmän arbetslöshetsförsäkring och dylikt – sträva efter en utjämning av skillnaderna. Visserligen är socialdemokraterna inte längre något låginkomsttagarnas parti, men de borde ändå ha förståelse för de sämst ställda i samhället.

Den eviga frågan om skatten diskuteras givetvis vid alla tillfällen då vi kommer i kontakt med den. Det är bara en sak därvidlag som jag skulle vilja vända mig bestämt emot, nämligen herr Brandts vårdslösa behandling av kommunalskatterna. Det är ingen skattebetalare som skiljer på om man betalar kommunalskatt eller statsskatt. För honom är det skatt – en utgift till det allmänna – och i regel tycker han att den är för hög. Men vi vet att den ena skatten är progressiv och den andra är proportionell. Kommunalskatten är den som tynger dem med de lägsta inkomsterna mest och därför är det alldeles felaktigt att lägga på kommunerna så mycket som man gör. Det finns visst en hel del utgifter som inte borde betalas av kommunerna. Jag vill bara ge ett par exempel:

Vad är det för rättvisa i att alla bilskattemedel går till staten medan landstingen skall stå för alla sjukhuskostnader i samband med olycksfallen? Också de utgifterna borde givetvis föras på automobilskattefonden.

Staten tar alla inkomster från spritbeskattningen, men kommunerna får bära en del av kostnaderna för nykterhetsvården. Det finns ingen rättvisa i det.

Det är bara ett par exempel, som visar att det borde vara en annan fördelning. Nu lovade finansministern att vi skall få utredningen om fördelningen mellan staten och kommunerna. I varje fall skall vi beakta att kommunalskatterna är ett stort problem. Och när herr Brandt vill beskylla oppositionens företrädare för att i landsting och kommuner inte vara aktsamma med utgifterna vill jag fråga: Hur vet herr Brandt att oppositionen inte är det? Har han undersökt vad varje parti har hävdats i landstingen? Jag tror inte att han har gjort det, och han har i varje fall inte undersökt det landsting där jag själv är landstingsman. Han har alltså fel i det fallet.

Herr talman! Jag skall inte överskrida den tid som jag hade satt upp, men jag vill slutligen tillägga – i fråga om det som finansministern sade beträffande investeringsfonderna till herr Fälldin, som inte hade möjligheter att ge någon replik – att investeringsfonderna inte är generellt frisläppta i stödområdena, utan att bestämmelserna tillämpas så att man kan använda medlen. I det fallet lämnade inte finansministern en riktig uppgift.

Jag slutar mitt anförande, herr talman, med att säga att centern och folkpartiet i sin partimotion har gett en rad anvisningar om hur den ekonomiska politiken bör inriktas. Det är således inte en negativ attityd som vi har intagit, utan det finns konkreta förslag på vad som bör göras.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som tidigare har framställts av herr Kristiansson i Harplinge.

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Det vore frestande att ge sig in i en debatt med herr Bengtson, men jag tror att en sådan skulle bli ganska meningslös. Jag har en känsla av att när han numera skriver sina tal sitter han ensam i sin kammare, så får han en applåd och därefter går han upp och håller dem. Deras förankring i sinnevärlden är inte så särskilt stor. Jag skall åskådliggöra det bara med ett enda exempel. För en stund sedan stod han här och påstod att den lönerörelse som nu pågår ser ut att medföra en ytterligare ökning i klyftan mellan låginkomsttagare och höginkomsttagare. Vad vi i dag vet om färdiga uppgörelser hänför sig till den uppgörelse som har skett för kommunerna, och den är direkt motsatt i sak jämfört med vad herr Bengtson påstod. Vad vi vet om den profil som avtalsverket har lagt ut för den statliga uppgörelsen är exakt motsatt jämfört med vad herr Bengtson påstod. Jag nämner det här som ett exempel på det sätt på vilket herr Bengtson argumenterar.

Jag hade närmast tänkt göra några reflexioner kring finansutskottets betänkande nr 30 och den till det fogade reservationen. Men jag måste börja med att uttala förvåning över att man har lyckats få en trepartimotion av detta utseende och som även centern har skrivit under. Något märkligt måste ha inträffat – jag skall återkomma till det. Att de två högerpartierna står för det som skrivs i reservationen är inte så svårt att begripa.

Det talas i betänkandet, både från majoriteten och i reservationen, om vår konkurrenskraft och vårt kostnadsläge, och debatten om vårt höga kostnadsläge är ju evigt återkommande. Det har nästan blivit ett fullt ord när man hör en del politiker använda uttrycket. Regeringen uppmanas ideligen att göra någonting åt det höga kostnadsläget. I själva verket har vårt relativa kostnadsläge i den konkurrens vi arbetar under inte försämrats. Den som går till källorna kan utan vidare konstatera det. Enklast gör man det genom att se på den svenska exportens utveckling. Men om man nu vill sänka det höga kostnadsläget – och det måste ju finnas en ambition till det eftersom man så ofta hör talas om det – på vilket sätt skall det då gå till?

Till att börja med måste man undersöka vad vårt höga kostnadsläge beror på, därför att det *är* högt jämfört med andra länders. För det första har vi kanske de högsta lönerna jämfört med alla andra länder. För det andra har vi en utbyggd välfärdsstat med en social trygghet och en satsning på utbildning som också är utan motstycke. För det tredje har vi en pågående inkomstutjämning som i sig betyder en ständig prisökning, därför att vi köper inkomstutjämningen för stora grupper som arbetar inom områden där marginalerna för löneyft är låga och betalningen blir i form av prishöjningar, men vi gör det medvetet. Om man nu skall ge sig på de här huvudposterna så tror jag inte att man törs ge sig på lönerna, därför att våra starka löntagarorganisationer torde utgöra en garanti för att detta skulle bli svårt. Det andra man då skulle ge sig på är den sociala välfärden, pensioner, familjepolitik, utbildning osv. Ja, i det långa loppet skulle vi kanske få uppleva en försämring men en framför allt långsamare takt i förbättringarna på dessa områden. Men det är här reservationen blir intressant, därför att man kan ur den utläsa att vad som skulle

komma att drabbas vid ett regimskifte och vid en borgerlig koalitionsregering, och en av denna förd borgerlig politik, är den fortgående inkomstutjämnningen.

Vi har från majoritetens sida i den allmänna målsättningen angivit en rad kriterier som återfinns i propositionen. Jag skall inte återge dem, men på en punkt skiljer sig härvidlag majoriteten och reservanterna. Vi kräver nämligen en fortgående inkomstutjämnning, men det finns inte med i reservationen. När den skrevs var det tydligen en blåpenna som stod för författandet. Nu fick vi visserligen höra herr Fälldin berätta att man fortfarande vill åstadkomma ett uppfyllande av de löften som tidigare lämnats. Jag tror inte att det är helt i korrespondens med det skrivna ordet i reservationen. Det får lätt sken av en läpparnas bekännelse, då man i en akt inte törs skriva in en sak, som man säger när man kommer upp i debatten.

Men det finns en annan bevisföring också. Det är lätt att gå tillbaka till debatten om förlängningen av arbetsavtalen – den har också kommit upp i dag – där en förstucken kritik riktas mot det sätt på vilket staten har skött avtalsförhandlingarna. Herr Bohman sade i dag att det väl ändå måste föras en politik så att ingen får det sämre. Varför skall det i och för sig vara nödvändigt? Varför skall man inte under vissa perioder för att få en bättre tingens ordning åstadkomma en utjämnning som går ut över privilegierade grupper? Det är en orimlig målsättning att inkomstutjämnningen och jämlikheten enbart skall vara beroende av att de som ligger långt efter skall komma i kontakt med de privilegierade genom den allmänna standardökning som kommer alla till del. Ingen skall tro att de som ligger långt tillbaka är nöjda med någonting sådant. De har ett behov av att det skall gå fortare.

Men kritik riktas både från moderaterna och underförstått också från folkpartiet mot att man inte varit tillräckligt konstruktiv när det gällt att ge bud under den här perioden. Jag vill erinra om följande. Vi har i finansutskottet godtagit – där finns ingen reservation – den ram som finansministern har givit för beräknade inkomstlyft. Ingen har ifrågasatt riktigheten i detta, ingen har begärt en ändring på den punkten. I det som man i morgon skall lämna svar på till medlingskommissionen är man praktiskt taget framme vid det utrymme som är angivet i finansplanen. Vad är det man vill? Vill man vidga ramen? Ja, då fanns möjlighet att plädera för det i utskottet och sedan här i dag. Det vill man inte. Men då måste man vilja ändra på fördelningen inom ramen, och sannolikt är det väl det man åstundar, dvs. att bryta sönder den låglöneprofil som finns i medlingskommissionens förslag och som hela tiden har funnits i avtalsverkets och regeringens budgivning.

Jag vill med det här bara beskriva hur man när det kommer till kritan frångår den läpparnas bekännelse till jämlikhet som användes vid offentliga föredrag, i valdebatter och vid andra tillfällen. När det kommer till kritan är det inte så spännande.

Den andra punkt som skiljer oss åt gäller arbetsmiljön. Det har i den flod av ord som har flutit i detta hus praktiskt taget utan dramatik timme efter timme och natt efter natt talats oändligt mycket om miljövärd. Det har varit synd om almar, det har varit synd om fåglar, det har varit synd

om fiskar och det har varit synd om insekter, men utskottet tar för sin del upp ett problem som gäller 3/4 miljon människor inom industrin. Jag skall också här åskådliggöra skillnaden.

Utskottsmajoriteten säger i sin skrivning med utgångspunkt i att man delar bekymren när det gäller svårigheter att rekrytera framför allt unga människor till industrin: "Att hela industribranscher skulle klara sin nyrekrytering endast genom import av arbetskraft är i ett långsiktigt perspektiv oacceptabelt. Skilda åtgärder är enligt utskottets mening nödvändiga i detta sammanhang. Särskilt viktigt är självfallet att industrin kan erbjuda arbetsuppgifter som upplevs som meningsfulla och den arbetsmiljö som är likvärdig med vad som erbjuds inom andra sektorer av vårt näringsliv. Social jämställdhet i arbetslivet och vidgade möjligheter att påverka den egna arbetssituationen anser utskottet särskilt betydelsefulla. Från samhällets sida måste insatserna koncentreras till utbildningsväsendet och arbetsmarknadspolitiken. Samspelet skola-arbetsliv är ett viktigt led i detta sammanhang."

Vad skriver nu reservanterna om samma problem? Det heter i reservationen:

"Från många håll redovisas stora svårigheter att rekrytera arbetskraft till industriarbete. Framför allt synes ungdomen i allt mindre utsträckning överväga industriarbete som utkomstmöjlighet. Dessa tendenser kan väntas bli ytterligare markerade. Industrins möjligheter att öka sin kapacitet är som utskottet redan framhållit å andra sidan den avgörande faktorn för att de uppställda målen när det gäller balans i utrikesaffärerna, snabb ekonomisk tillväxt, prisstabiliteten och fortsatt standardhöjning skall kunna realiseras." Och så kommer receptet: "Särskilda åtgärder är enligt utskottets mening därför nödvändiga i detta sammanhang."

Betänk att man har reserverat sig emot den beskrivning som utskottsmajoriteten gör av behovet av insatser för medbestämmande och förändring av industrins miljö! Man har reserverat sig emot detta och säger: "Särskilda åtgärder är enligt utskottets mening därför nödvändiga i detta sammanhang." Det gör man i det betänkande som knyter ihop den riksdagssession vi har haft och allt det mummel som då har hörts från denna talarstol.

Det visar också var intressegemenskapen finns: herr Bohman sade för en stund sedan att han tänkte sig tillbaka till den tid när Per Albin talade om ett folkhem som var gott för alla, därmed anknytande till sin tes att alla borde få en förbättring.

Det lönar sig knappast att säga något till herr Bohman i hans frånvaro, men jag kan väl "postumt" tala om för honom att det som gör att vi har en konflikt och att vi inte kan acceptera att alla förbättringar skall gå ut lika till alla fortsättningsvis är att det finns för många, som lever i en så bekymmersam situation att vi ännu är långt ifrån den vision av ett folkhem som Per Albin målade upp. Alltför många saknar fortfarande trygghet, en trygghet som kommer av oberoende, trygghet till inkomst, trygghet till arbete. Men vad än värre är: de saknar också trygghet på sin arbetsplats till liv och hälsa. För många människor är möjligheter till lycka alltför någonting som de ser förbehållet ett antal privilegierade personer – ett större antal nu än tidigare, men det finns en distans där.

Herr talman! Min sammanfattning är kort och gott att det är intressant att läsa skrifter, framför allt när skrifterna inte överensstämmer med den bekännelse man möter i andra fall. Men mest intressant för de människor som så småningom får ta del av detta är den lärdom som säger dem: Ni som behöver hjälp, vänd er inte till den borgerliga oppositionen!

I detta anförande instämde herrar Alf Pettersson i Malmö och Gadd (båda s).

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Pettersson i Malmö sade att det är meningslöst att bemöta det anförande jag höll. Det förstår jag mycket väl. Det går ju inte att bestrida vad jag citerade ur Fackföreningsrörelsen. Det går inte att bestrida arbetslöshetssiffrorna, herr Pettersson. Det går inte att bestrida vad jag sade om produktionsutvecklingen – uppgifterna är hämtade ur den reviderade finansplanen. Jag förstår att herr Pettersson känner sig rätt vanmäktig när det gäller att bemöta ett sådant anförande.

Men herr Pettersson hade ju en del annat att anföra. Beträffande det avtal som nu har träffats sade herr Pettersson att nu hade det i alla fall blivit en utjämning. Jag skall inte bestrida det, men förekom det inga procenthöjningar i denna uppgörelse, herr Pettersson?

Hur har det gått under den socialdemokratiska regimen? Om vi sätter kronans värde till 100 öre år 1946, när socialdemokraterna började regera ensamma, så är väl värdet något under 40 öre i dag. Det är klart att alla måste försöka få kompensation för detta, och det har de också fått – mer eller mindre – i lönehöjningar. Men på vilket sätt, herr Pettersson? Jo, man har fått det i procent, så att den som har haft låg lön kunnat räkna in några tior, medan den som haft det bättre ställt har fått hundralappar och den som haft det bäst ställt fått tusenlappar i höjning. Det är så den socialdemokratiska jämlikhetspolitiken har fungerat sedan partiet trädde till i regeringsställning 1946.

Herr Pettersson har vidare, liksom tidigare herr Ekström, hängt upp sig på reservationen. Varför talar herrarna inte om motionen? Där står just detta om en jämnare inkomstfördelning. Och i reservationens kläm säges att reservationen kommit till med anledning av motionen och Kungl. Maj:ts proposition. Så det finns i alla fall en anknytning.

Herr Pettersson sade att det är en läpparnas bekännelse, när de borgerliga talar om jämlikhet. När vi från centerns sida tog upp frågan om jämlikhet för åtskilliga år sedan, fick vi svaret från socialdemokraterna att staten inte kunde ingripa på avtalsmarknaden. Men mer och mer vann vi gehör för vår uppfattning.

Och är det jämlikhet, herr Arne Pettersson, när hälften av de anställda har en pensionsålder som är 65 år och därunder? Vi har hållit på i tolv år och försökt få en sänkt pensionsålder. Lyckligtvis förefaller det som om vi har Landsorganisationen på vår sida. Men socialdemokraterna har legat på bromsen under hela tiden, och ännu har vi inte fått pensionsåldern sänkt till 65 år.

För att ge ett exempel till vill jag också nämna att vi har hållit på i åtskilliga år med att försöka få till stånd en allmän arbetslöshetsförsäk-

ring. Är det jämlikhet att hälften av de anställda har arbetslöshetsförsäkring men inte den andra hälften? Nej, herr Arne Pettersson, det behövs nog betydligt bättre tag från socialdemokratin för att man verkligen skall uppnå jämlikhet.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle i och för sig vara intressant att bemöta herr Arne Petterssons anförande. Jag skall emellertid inte göra det, utan bara mycket kort använda de ord till herr Bengtson som han började sitt anförande med, nämligen att ett bemötande är meningslöst. Herr Pettersson har tydligen ingenting lärt och ingenting hört.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Bengtson skall jag bara säga att fortsättningen var början lik. Han försöker fortfarande göra gällande att den uppgörelse som träffats för de kommunalanställda och som nu ser ut att träffas även för de statsanställda skulle vara till fördel för de högavlönade och till nackdel för de lågavlönade. Det var detta jag vände mig emot som ett konkret exempel. Det påstående som herr Bengtson fällde är oriktigt. Det är nämligen så att en mycket liten del av pengarna går ut i procentuella tillägg. Huvuddelen går ut i löneloft som gäller enskilda tjänster och människor i form av B-listepåslag. Resten är krontalspåslag och speciella låglöneloft, och exakt samma profil har de statliga bud som lagts fram hela tiden haft. Det som herr Bengtson påstår är alltså oriktigt.

Vidare säger herr Bengtson att vi skall läsa i motionen. Herr Kristianssons i Harplinge inlägg skall väl tolkas på så sätt att jag inte har läst motionen. Men den är ointressant i sammanhanget. Det intressanta är bara de två punkter som jag refererade om ekonomisk utjämning och om arbetsmiljö. Där har centern reserverat sig tillsammans med moderaterna och folkpartiet. Man tar avstånd från den argumentation vi har fört.

Det är bara detta jag har velat påpeka.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag betygade i mitt förra anförande att det förekommit försök till vissa åtgärder som leder till utjämning, men nu säger ju herr Arne Pettersson själv att det i uppgörelsen fanns procenthöjningar. Och B-listeändringarna med lönegradsuppflyttningar verkar på liknande sätt. Det är alltså inte oriktigt vad jag har sagt, men herr Arne Pettersson kanske inte uppfattade precis hur jag uttryckte mig.

Vad gällde reservationen och motionen kan ingen ta fel på att vi oavbrutet arbetat för jämlikhet. Det går inte att bestrida, vare sig från Arne Petterssons eller från någon annan socialdemokrats sida.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lär inte kunna övertyga herr Bengtson om någonting, men om han skulle sätta sig ned och läsa även sin egen press skulle han se, för att nu ta ett exempel, att det genomsnittliga lönebud som kommissionen gett statstjänstemännen ligger vid 8,7 procent. Det bud som getts SACO från kommissionen ligger vid ungefär 4 procent för första året.

Hur herr Bengtson kan få det till att detta bud ökar klyftorna mellan lågavlönade och högavlönade är för mig helt obegripligt.

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jag hade hoppats att den kommentaren till finansplanen som finansministern här lämnade före middagspausen skulle innehålla ett försök till analys av betalningsbalansens utveckling, när han nu ändå så klart och fängslande gick in på vårt internationella beroende. Enligt den reviderade finansplanen har valutareserven utvecklats gynnsamt från 1969 till 1970. Mot ett underskott på drygt 1,8 miljarder kronor 1969 har man fått ett mindre överskott på nära 400 miljoner kronor för 1970. Denna utveckling fortsätter, sade finansministern, i rätt riktning. Förbättringen av betalningsbalansen har emellertid släpat efter hela denna tid.

Man frågar sig: Vad döljer sig bakom denna utveckling? I själva verket har valutareservens förbättring under fjolåret i väsentlig utsträckning åstadkommits genom en ökad utländsk upplåning.

Till en del har denna upplåning varit avsedd för direkta investeringar i utlandet, och det är ju inget fel i att söka kapitaltillskott i andra länder om bara de på det sättet erhållna resurserna används riktigt. Att i längden finansiera en negativ bytesbalans genom upplåning utomlands går naturligtvis inte. En berättigad fråga i detta sammanhang är i vilken utsträckning investeringar i utlandet med på detta sätt upplånade medel har motiverats av den allmänna kostnadsutvecklingen här i landet.

Varken i finansplanen eller i debatten här i dag har finansministern givit sig in på en analys av dessa förhållanden. Om man hade väntat att herr Pettersson i Malmö i sitt inlägg nyss skulle ha bättrat på det blev man besviken, eftersom han uppehöll sig vid andra frågor än sådana som är grundläggande för den sociala välfärden här i landet – det vill säga investeringsbenägenheten i näringslivet och den allmänna ekonomiska utvecklingen, som dagens diskussion ändå skall röra sig om.

För framtidsbedömningen är naturligtvis lönsamhetsutvecklingen i företagen och hur den liksom den inhemska kostnadsutvecklingen påverkat investeringsplanerna här i landet och i utlandet av betydelse för en bedömning av våra möjligheter att fortsätta en utveckling av den sociala välfärden, av regionalpolitiken, som vi i varje fall från centerns sida klart har anslutit oss till.

En kraftig dämpning av den inhemska efterfrågan har registrerats under årets första månader och noteras i finansplanen. Det är säkert riktigt, som finansministern säger, att denna kan sättas i samband med vissa tillfälliga faktorer, t. ex. den utdragna avtalsrörelsen och konflikten på tjänstemannaområdet. Med det konstaterandet förefaller påståendet i ett annat sammanhang, att konsumentprisindex i huvudsak varit oförändrat sedan det allmänna prisstoppet infördes i oktober 1970, något tveivelaktigt som en beskrivning av orsak och verkan i detta sammanhang.

Om det nu är så som finansministern räknar med, att det blir en allmän efterfrågestimulans när avtalsrörelsen avslutats och de högre lönerna börjat betalas ut, hur kommer detta att påverka prisutvecklingen? Det är i detta sammanhang en rätt intressant fråga. Vilka ackumulerade kostnader har man att räkna med när prisstoppet hävs?

Vilka ackumulerade kostnader kommer då att sätta sin prägel på prisutvecklingen? Inte heller dessa frågor, som ändå är så centrala när man skall bedöma den ekonomiska utvecklingen, har finansministern sökt analysera i finansplanen, och han har bara perifert berört frågan i dag.

Långtidsutredningen såg som väsentligt att förutsättningar skapas för ökade industriinvesteringar. Det är en målsättning som det nu råder allmän enighet om, helt enkelt därför att den är en förutsättning för att betalningarna till utlandet skall kunna klaras. Sänkningen av diskontot i två etapper – från sju till sex procent – är välkommen liksom övriga åtgärder för att stimulera investeringarna. Finansministern var i dag förhoppningsfull beträffande effekten, även om han i sin replik till herr Fällidin i slutskedet av sitt inlägg glömde bort vilka förhållanden som i själva verket reglerar investeringsfonderna.

Man kan fråga sig om dessa åtgärder verkligen är tillräckliga i det läge som vi i dag befinner oss i. Det framstår som särskilt angeläget att lätta på tillgången på och kostnaderna för de långa krediterna. Räntan spelar säkerligen trots allt långt större roll för näringslivet som kostnad och som avgörande faktor för investeringsviljan än för allmänhetens konsumtionsbenägenhet. Så till vida skulle en ytterligare räntesänkning vara befogad.

Vid den tidigare ekonomiska debatten här i kammaren tog jag mig friheten att som ett väsentligt framsteg i finansplanen hälsa den omständigheten att man där angav en bättre regional balans som en av de huvudsakliga politiska målsättningarna. Det må därför tillåtas mig, när man nu tittar på den reviderade versionen och ser att regionalpolitiken fått en långt mera undanskymd plats, att uttala min besvikelse över detta, helt enkelt därför att en aktiv regionalpolitik måste vara en integrerad del av den ekonomiska politiken. Regionalpolitiken får inte fortsätta som en serie illa samordnade improvisationer, om den skall ge avsedd effekt.

Kapitaltillgång och kapitalkostnader spelar en väsentlig roll för regionalpolitikens effekt. I de industriella och sysselsättningspolitiska marginalområdena i vårt land, t. ex. i det norrländska inlandet, är de negativa verkningarna av brist på riskvilligt kapital och hög ränta större än i andra delar av landet. Kapitalrörelserna *inom landet* är alltså också en fråga som måste ägnas ökad uppmärksamhet under de närmaste åren.

Den kommunala ekonomin har berörts av flera tidigare talare, och den är ett annat område där regionalpolitiken i dag sätts på prov. Det måste väl ändå sägas vara en utmaning i det här sammanhanget att kommunerna i storstadsområdena inte kan höja standarden för sina innevånare utan måste lägga inkomster från ständigt stigande kommunalskatter på investeringar för nyinflyttade från andra landsdelar. Det kan ses som en god illustration till vilket behov av en bättre regionalpolitik vi har här i landet.

Med hänsyn till vad som tidigare sagts här om vårt internationella beroende är det kanske betecknande att valutaproblemen i växande utsträckning måste angripas med insatser för t. ex. för turism och utrikeshandel, områden som också kan ge regionalpolitiska effekter. Underskottet av turismen beräknas öka från 1 229 miljoner kronor år 1969 till 2 400 miljoner kronor år 1975. Detta motiverar enligt min

uppfattning en effektiv satsning på svensk turistnäring. En sådan satsning får också en dubbel effekt: förutom valutaeffekten även en regionalpolitisk. Med en fortgående oförmånlig kostnadsutveckling av den art som vi nu bevittnar löper Sverige utan speciella åtgärder på turismens område faktiskt en risk att bli mindre attraktivt som turistland. Här är snabba och genomgripande åtgärder motiverade.

Inom skogsbruket, som spelar en nyckelroll för vår export, kan man notera likartade effekter. Långtidsutredningen är optimistisk för utvecklingen inom skogsindustrin totalt men noterar att den möjliga avverkningsvolymen är begränsad. En fortgående okontrollerad kostnadsökning leder till ökade s. k. nollzoner och därmed till minskat underlag för en av våra viktigaste exportnäringar. Effekten blir därmed även ökade regionala problem och minskad total sysselsättning. Detta kan också tjäna som en illustration till den regionala effekten av den ekonomiska politiken.

Herr talman! Om den ekonomiska politiken skall bli verkningsfull måste följaktligen regionalpolitiken på ett helt annat sätt än vad som framgår av den reviderade finansplanen bli en integrerad del av samhällspolitiken.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Arbetsmarknadssituationen och speciellt sysselsättningsläget har ju haft en framträdande plats i denna debatt, och det är rätt naturligt att så har varit fallet.

I reservationen till betänkande nr 30 har reservanterna bl. a. anfört att vad som nu främst oroar är ökningen av arbetslösheten. Man säger vidare att arbetslösheten kan bli mycket omfattande kommande vinter om inga särskilda åtgärder vidtas. Ja, på den punkten är utskottet och reservanterna ense – det är inga skilda meningar om den bedömningen.

Men om nu önskan att värna om sysselsättningsskapande åtgärder och oron för ökad arbetslöshet är så starka som framgår av reservationen, varför har då de tre partier som står bakom reservationen kategoriskt sagt nej – liksom de fortfarande säger nej – till ett av de största sysselsättningsobjekt som hittills redovisats? Jag tänker på utbyggnaden av Ritsem. Jag är övertygad om att få om ens någon av de arbetslösa tror att de borgerliga partiernas ståndpunkt är någon garanti för ökad sysselsättning.

Låt mig helt kort kommentera den aktuella sysselsättningssituationen och vad den föranleder. Jag understryker utskottets uppfattning att de åtgärder som vidtas bör vara avgränsade i tid och rum. Utskottet varnar för åtgärder vilka sätter i gång en expansion som har långtidsverkningar och som kan bli okontrollerbar. Den uppfattningen är helt motsatt den som de borgerliga redovisar i sin reservation till betänkande nr 30. Man skjuter där arbetslösheten framför sig i syfte att tvinga fram generella och generösa lättnader för industrin. Det är naturligtvis i första hand ett frisläpp av investeringsfonderna som man är ute efter, med undantag endast för storstäderna. Detta måste vara en stimulansåtgärd som just är

motsatsen till en i tid och rum avgränsad åtgärd. Det är här inte fråga om en önskan i första hand att bekämpa en aktuell arbetslöshet. De borgerliga utnyttjar arbetslösheten som ett argument för att industrin skall få rörelsefrihet helt utan den styrning i konjunkturförhållanden – och även regionalt – som är av nöden.

Utskottets siffror visar just att det är en betydande skillnad på var investeringarna hamnar regionalt om man har ett sådant här generellt frisläpp eller inte. Det blir skogslänen som drabbas enligt de borgerligas förslag. Jag hänvisar till finansutskottets betänkande nr 27, s. 7, där utskottet redovisar utvecklingen under tiden april 1968 – mars 1969, då man hade ett generellt frisläpp. Och vad blev resultatet av detta? Jo, ca 40 procent av investeringarna hamnade i storstadslänen och endast 15 procent i skogslänen.

Vi hade en annan situation 1970 då man tillgreps vad utskottet förordade, nämligen selektiva åtgärder, och då investeringarna begränsades till 15 procent i storstadslänen men uppgick till hela 50 procent i skogslänen.

Vad som behövs i dagsläget är visserligen omfattande åtgärder men sådana åtgärder som är kontrollerbara i tid och rum. De förslag på byggen för drygt 1 miljard, som arbetsmarknadsstyrelsen nyligen har lagt fram, är ett exempel på den typ av åtgärder som jag anser vara riktiga.

Med hänsyn till dagsläget och med tanke på de snabba åtgärder som måste till för att trygga en bättre vintersysselsättning utgår jag naturligtvis ifrån att dessa arbeten snarast kommer i gång. Men jag tror knappast att det räcker. Det snabba handlande som utskottet har förutsatt är nödvändigt även på andra områden, och jag vill då bara hänvisa till bostadsbyggandet. Den rätt betydande nedgången, jämförd med planerad igångsättning innevarande år, nödvändiggör ett snabbt handlande även på den sektorn.

Ett annat avsnitt i utskottets utlåtande, som jag anser vara värt att särskilt bli uppmärksammat när man diskuterar den ekonomiska politiken på sikt, är vad som har sagts om variationen i industrins investeringar mellan olika år. Förhållandet är ju det att industrins bruttoinvesteringar varierar mycket kraftigt mellan olika år. Som det har påpekats i debatten här tidigare i dag är det ju så att industrin överinvesterar i högkonjunktur och underinvesterar i lågkonjunktur. Industrin förstärker på det sättet inflationen i den heta konjunkturen och arbetslösheten i den dämpade konjunkturen.

Detta är någonting som inte minst fackföreningsrörelsen mycket hårt kritiserat i skilda sammanhang. Och det problemets storleksordning kan illustreras på olika sätt, exempelvis med vad som skedde under 1960-talet. Då pendlade den egentliga industrins bruttoinvesteringar mellan en ökning på över 22 procent ett år och en minskning med 7 procent ett annat år. Svängningarna kan på det här sättet vara bortåt 30 procentenheter, och det är väl rätt uppenbart att det är en oacceptabel storleksordning. Att man under sådana förhållanden kan uppnå jämn och hög sysselsättning tror jag inte det är någon som vill göra gällande – det är en omöjlighet.

Om man ser närmare på detta finner man – vilket också utskottet har

erinrat om – att en del av svängningarna beror på variationer i de fasta investeringarnas omfattning, men att en större del förklaras av svängningar i industrins lagerinvesteringar. Det är alltså ibland mycket kortsiktiga spekulationer i prisförändringar som ligger bakom detta beteende. Industrin gör därmed folkhushållet en stor otjänst. Men inte bara det. Industrin gör sig också själv en otjänst. Vi får i högkonjunkturerna stockningsproblem som faktiskt hindrar industrins fasta investeringar mer än vad som borde vara nödvändigt. Och vi får arbetslöshet och stora omflyttningar av personal inom företagen i de motsatta konjunkturlägena. Detta försvagar helt naturligt och högst avsevärt industrins argument, då den försöker övertala ungdomen att ta anställning som industriarbetare. Därtill skapar dessa svängningar svårigheter för övriga sektorer i ekonomin, särskilt för byggandet och för den offentliga sektorn. Vi ser detta inte minst innevarande år. Ett avsevärt investeringsutrymme är avsatt för industrin, och det har skett på industrins uttryckliga begäran. Låt mig här, för att inte något missförstånd skall föreligga, upprepa vad jag sagt tidigare, att detta har varit och är fortfarande en riktig politik. Det råder inga som helst delade meningar om behovet och nödvändigheten av att i första hand exportindustrin och den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin skall ha den klara prioriteringen av sitt investeringsbehov.

Dessa svängningar blir allt mindre acceptabla för varje år, helt naturligt eftersom kraven på stabil och långsiktig planering och på ett effektivt utnyttjande av resurserna blir större på alla delar av samhällsekonomin.

I finansutskottets betänkande nr 30, s. 18, har utskottet skrivit något som herr Bohman tidigare har kritiserat här. Han hoppade emellertid över ett annat avsnitt på samma sida i det betänkandet där utskottet har utgått från som fullt riktigt, att därest industrin inte utnyttjar sin prioriteringsrätt är det en rimlig begäran att man ger besked om detta i så god tid att resurserna – kapital, arbetskraft och material – kan användas på andra områden. Det är sålunda nödvändigt att svängningarna i industrins investeringar mellan olika år jämnas ut.

Men då kan man fråga: Hur skall detta ske? Ja, alternativ saknas självfallet inte. Som jag ser det är det framför allt tre linjer som man kan diskutera och som jag också kortfattat vill erinra om. Den första är att ge industrin stimulanser av typen skattereduktioner om den flyttar investeringar från hög- till lågkonjunktur. Det är ju framför allt den metoden som har prövats. Givetvis har vi den vägen nått en del resultat – det kan inte förnekas – jämfört med läget i tidigare skeden i vår ekonomi. Men metoden ger uppenbarligen inte resultat jämfört med den högre ambitionsnivå vi har i dag. Det blir allt klarare att om tekniken skall ge väsentliga resultat, så krävs så stora subventioner att det är oacceptabelt från rent fördelningspolitisk synpunkt.

Den andra vägen man kan gå är att tillgripa restriktioner och att kanske gå in direkt i företagens investeringsbeslut. Man får då mer av vad jag skulle vilja kalla närgången styrning och mindre av generell ramstyrning. Jag håller det inte för uteslutet att vi får slå in på den vägen i större utsträckning framöver. Jag är fullt medveten om att en sådan utveckling leder till ett visst obehag för en del parter, men vinsten samhällsekon-

miskt av en förbättrad långsiktig planering är så stor att det helt naturligt kan vara värt det priset. Jag vill emellertid inte förorda att man söker metoderna för en bättre konjunkturutjämning den vägen. Jag anser att en tredje väg bör prövas dessförinnan, och det är vad jag skulle vilja kalla den gamla hederliga resonemangsmetoden. Jag tror det skulle vara av värde om regeringen tillsammans med industrins och arbetsmarknadens parter prövade denna typ av regelbundna överläggningar rörande just investerings- och sysselsättningsfrågor. Förhoppningen är givetvis att med praktisk tillämpning av en sådan metod berörda parter i samverkan skall uppnå målen i den ekonomiska politiken och dess utveckling på längre sikt. Men låt mig lika kraftigt understryka att så mycket är enligt min uppfattning klart att förutsättningen för att en sådan metod – dvs. ett samspel eller en samverkan som herr Bohman talade om tidigare här i dag – skall lyckas är att sådana överläggningar äger rum utan deltagande av de politiska partierna.

Herr talman! När utskottet i sitt betänkande i avsnittet om svängningarna i industrins investeringar säger, att "det är enligt utskottets mening angeläget att man söker finna ytterligare medel för att i framtiden bemästra liknande situationer", vill jag i det uttalandet lägga in ett kontinuerligt samråd av det slag som jag här har nämnt.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! De höga arbetslöshetssiffrorna är en realitet. De oroade finansministern tidigare i dag – och det med rätta. I början av sitt anförande gjorde herr Knut Johansson en koppling mellan sysselsättningsläget och det omdiskuterade fallet Ritsem, som vi skall diskutera mer ingående om några dagar. Jag vill i korthet markera att det är ett kraftverksprojekt där lönsamheten nu ligger alldeles vid marginalen för vad Vattenfall kräver för sådan här vattenkraftsutbyggnad – de ligger alldeles på marginalen och det för ett projekt som till stor del skall utföras i en nationalpark, där vägar skall byggas, sprängningar göras, sprängningsmassor i stor omfattning läggas ut – man vet inte var – kraftverk byggas och där vattenflödet i den värdefulla Teusadalen nästan helt kommer att sina. Det blir bestående skadeverkningar genom ingreppen i området och inte minst på grund av trafiken i all framtid efter det att byggandet kommit till stånd. Sysselsättningen är förstås oerhört viktig, också i detta område. Jag kan bara rekommendera att man läser reservationen till utskottsutlåtandet om Ritsem, vari flera sysselsättningsbefrämjande projekt mycket kraftigt framhålles.

Jag vill sluta denna korta deklaration med att säga följande. Miljöskydd måste kunna ta sig uttryck i konkreta handlingar. Jag är glad över den fasta, gemensamma linje som just folkpartiets riksdagsmän hela tiden visat i denna fråga!

Herr talman! Till finansutskottets utlåtande nr 26 om den allmänna prisregleringslagen, som jag tänkte tala om, är fogad en reservation, nr 2, av herr Wedén m. fl.

Från folkpartihåll har vi i motionen 1470 angett den uppfattningen, att på grund av de komplicerade förhållandena på inte minst avtalsmarknaden vill vi inte kräva ett omedelbart och totalt slopande av prisstoppet.

När förutsättningarna för en uppgörelse på arbetsmarknaden helt kan överblickas bör man överväga vid vilken tidpunkt inom den närmaste framtiden det kan vara lämpligt att helt avveckla prisstoppet. Jag är för egen del inte främmande för att det måhända mycket snart kan behövas att regeringen till de avtalsförhandlande parterna ger ett klart besked om hur prisstoppet skall avvecklas på bästa sätt. Man kan tänka sig flera förhandlingssituationer där ett sådant resolut besked kan bidra till att lösa upp några av de sista knutarna inför en uppgörelse.

Prisstopp är ett dåligt ekonomisk-politiskt vapen: det är trubbigt, det angriper symptom och inte orsaker. Prisstopp har en doft, eller rättare sagt en odör, av regleringsekonomi. Någon ytterligare förlängning utöver den som föreslås i propositionen bör därför inte ställas i utsikt.

Ett drygt tiotal negativa verkningar av prisstoppet – dels allmänt sett, dels speciellt i det nuvarande konjunkturläget – har vi räknat upp i motion 1470, och jag skall vid denna sena timme glädja kammaren med att på den punkten bara hänvisa till motionens redovisning. Det skall till mycket speciella situationer för att införa ett prisstopp, och dit räknar jag för övrigt inte ett val.

Den otvetydiga, mot priskontroll negativa inställningen i socialdemokratins valhandbok 1966 har redan nämnts i debatten i dag. I LO-rapporten "Samordnad näringspolitik" av år 1961 står det: "I ett folkhushåll med fri import och god varutillgång bör normalt priskontroll i egentlig mening inte komma till användning." Alltså: normalt inte. Jag skulle vilja tillägga, att så onormalt var det inte i augusti i fjol då ett politiskt val var i faggorna.

Även om prisstoppet blir kvar under flera månader behövs ett vidgat antal dispenser, om inte sysselsättningen i enskilda, konkreta företagsfall skall drabbas. Det visar sig ju också att en rad dispenser och successiva undantag fordras. En del sådana har vidtagits, och jag vill gärna säga: Fortsätt energiskt på den vägen fram till hösten, om inte en fullständig avveckling av prisstoppet kommit dessförinnan!

Låt mig också poängtera att när prisstoppet avvecklas är det mycket angeläget att pris- och kartellnämnden har överläggningar med näringslivets organisationer om hur befintliga spänningar i prishänseende skall utjämnas smidigt.

Herr talman! Jag nämnde att vissa företag kommer att behöva lättnader från prisstoppet, om de inte skall tvingas permittera och öka arbetslösheten, den arbetslöshet som under ett par vårmånader i år har legat på en rekordhög nivå sedan nuvarande arbetslöshetsstatistik infördes i mitten av 1950-talet.

För att vidga perspektivet, herr talman! När man har lyssnat på debatten i dag – den debatt som varat i tio timmar hittills – så framstår det i blyxtbelysning vid en summering hur vårt uppskruvade kostnadsläge och det med hänsyn till valutasituationen minskade manövreringssystemet för den ekonomiska politiken har givit oss ett läge, där regeringen har svårt att klara sysselsättningen och där flera väntande reformer får knuffas om ett utrymme, som känns extra trångt, när så många grupper privata konsumtion är utsatt genom kombinationen av höga marginalskatter och skatteskalor som inte är inflationsskyddade. Detta är sanner-

ligen inte ett angenämt resultat av socialdemokraternas ekonomiska politik under den senaste tiden.

I ett vidare perspektiv slutligen, är det uppenbart att alltmer av inflation och valutabekymmer gör det ännu viktigare att se till att u-hjälpen inte kommer i kläm och att ansvaret för att mildra misär och lidande inte får göra halt vid landets gränser. Också detta är en ekonomisk fråga. I en värld så sargad av lidande och nöd som vår blir detta ansvar en internationell plikt som för vår del i minst utlovad utsträckning måste fullföljas med konkreta handlingar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 i finansutskottets utlåtande nr 26.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 37, i vilket behandlas motioner om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet, har av moderata samlingspartiets representanter fogats en reservation nr 3, som jag här något vill kommentera.

Av tillgänglig statistik framgår att sparandet i vårt land är i stadigt sjunkande. Det gäller både företagssparandet och vad vi kallar hushållssparandet. Detta är en utveckling som vi har anledning att beklaga, inte bara på grund av dess negativa effekt på vår framstegstakt och välståndsutveckling utan också från den enskilda människans synpunkt.

Minskade möjligheter till sparande motverkar de önskemål som den enskilda människan kan hysa om att ordna sina ekonomiska förhållanden på det lämpligaste sättet. Det är en sund princip, som i varje fall tidigare varit djupt rotad hos de flesta människor, att inte innan pengar finns att betala med köpa något som kan undvaras.

Viljan att spara finns fortfarande hos många människor, men deras möjligheter att spara har genom den förda politiken blivit starkt begränsade. När skatter och levnadskostnader har tagit sin del av inkomsten, ja, då återstår det i många fall ingenting för avsättning till framtida behov.

Sparandet kan främjas på olika sätt. Den ekonomiska politiken har avgörande betydelse härvid. Det är genom denna som de grundläggande möjligheterna skapas för ett enskilt sparande. En viktig sak är att vidta åtgärder som förhindrar skattehöjning och prisstegringar samt, inte minst, orimliga verkningar på den översta delen av inkomsten – alltså marginalskatten – som medför att större delen av varje hundralapp går till skatt. Ett sådant förhållande stimulerar inte till ökade inkomster genom extraarbete och inte heller till sparande. Det går helt enkelt inte att spara sedan marginalskatten kapat 50–60 procent och ibland mer i skatt.

Under 1960-talet har en markant förskjutning ägt rum mot en kraftig ökning av det offentliga sparandet, medan det enskilda sparandet i stort har stagnerat. AP-fonderna är nu uppe i över 38 miljarder kronor, under det att det enskilda sparandet alltmer har sackat efter. Vi anser det olyckligt med en politik som medför en förskjutning av de ekonomiska resurserna från de många enskilda människorna till statens hand. Vi pläderar därför i vår reservation för sparfrämjande åtgärder som grundar sig på moderata samlingspartiets partimotion nr 431, vari framförs olika möjligheter för sparande, såsom banksparande, bostadssparande, utbild-

ningssparande, amorterings-, företags- och delägarsparande. – Varför framför vi nu dessa synpunkter? Jo, därför att vi anser att det främjar den ägardemokrati som vi talar om vilket innebär att så många som möjligt av människorna skall bli delägare i samhällets tillgångar, i motsats till vad som nu råder, nämligen att stora delar av kapitalet samlas upp i statens kassa. Vi anser dessutom att den enskilda människan bör kunna bättre förvalta en större del av sina intjänta pengar än vad man har möjlighet att göra i dag.

En vanlig invändning mot sparstimulerande åtgärder och ett differentierat ägande har varit att de föreslagna åtgärderna bara skulle gynna de högre inkomsttagarna. Det är självklart att en generell sparstimulans i form av sparpremier eller skatteavdrag ger större favör i kronor åt den som kan spara stora summor – och alltså får mera – än åt den som bara kan sätta in små belopp. Det bör emellertid i detta sammanhang observeras att alla förslag till sparformer som vi framfört i motionen 431 är sådana förslag som, om de genomförs, kommer att gynna framför allt småspararna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 3 vid skatteutskottets betänkande nr 37 och till reservationen 2 vid skatteutskottets betänkande nr 40.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall liksom de två närmast föregående talarna försöka att delta i sparaktionerna på det sättet att jag skall försöka spara något av kammarens dyrbara tid. Låt mig bara göra några reflexioner kring skatteutskottets betänkande nr 37 i anledning av motioner om sparfrämjande åtgärder.

Det är ju på sitt sätt konstigt, men det är trots allt glädjande, att efter alla påståenden, som har gjorts från talarstolen i dag om den nöd, de skyhöga skatter, den inflation och det armod som enligt talarna finns i detta land, man på borgerligt håll ändå hyser den meningen, att folk har resurser att spara.

Vilka sparmål är det då man tänker gynna? Jo, i de olika motionerna räknar man upp premiering av enskilt bostadssparande i bank eller annan penninginrättning. Högern föreslår att det skall komma ett förslag till innevarande års riksdag om åtgärder i syfte att stimulera det enskilda sparandet i bank, bostad, utbildning, aktier eller egen rörelse. Det är väl en relativt konstig uppfattning att man skall spara i aktier och få det premierat, eftersom moderata samlingspartiet alltid fört till torgs att det bedrivs en företagsfientlig politik i vårt samhälle. Men tydligen räknar man, trots allt, med att det finns så säkra företag i vårt land att man kan rekommendera spararna att köpa aktier utan att vara rädda för förluster.

I skatteutskottets betänkande nr 37 behandlas bl. a. en motion av herr Larsson i Staffanstorps m. fl. centerpartister och en motion av herrar Wirmark och Möller i Göteborg från folkpartiet. Motionärerna föreslår att det extra avdraget för inkomst av kapital skall ökas från 400 kronor till 700 kronor respektive från 800 kronor till 1 400 kronor. Motionärerna har inte räknat på hur mycket en sådan höjning av avdraget skulle kosta stat och kommun, men i utskottsbetänkandet redovisas att den

skulle betyda en skatteminskning för staten på ca 100 miljoner kronor och för kommunerna på ca 50 miljoner kronor. Borde det inte ha varit något så när anständigt om motionärerna – och även reservanterna – hade föreslagit att utredningen också skulle lägga fram förslag till hur dessa minskade skatteinkomster för stat och kommun skall kompenseras. Men det har de inte gjort.

Av det utredningsbetänkande som avgavs 1961 framgår att det inte gick att visa på några vägar att till rimliga kostnader öka det frivilliga sparandet i vårt samhälle.

Herr Nilsson i Trobro påstod att sparandet i vårt land har sjunkit. Om vi går till den statistik över inlåningens utveckling som finns i utskotts-
betänkandet framgår det klart att inlåningen i affärsbankerna under 1970 steg med 5 procent jämfört med året förut. För sparbänkerna finns ingen statistik för 1970, men där steg inlåningen från år 1968 till 1969 med 7,1 procent, och i Postbanken steg den från 1969 till 1970 med 7,7 procent. De hårt drabbade jordbrukarna kunde öka sin inlåning i jordbrukskassorna med inte mindre än 13 procent. Antalet deltagare i det allmänna lönsparandet ökade från år 1969 till år 1970 med nära 90 000, och kontobehållningen hos medlemmarna i det allmänna lönsparandet har också ökat. Vi har enligt samstämmiga uppgifter – i all statistik och från expertis – ett mycket högt sparande i vårt land. Det är därför våra investeringar per individ räknat ligger mycket högt vid internationella jämförelser.

Vidare har vi det andra sparandet, som fortgår trots att vi fått sådana trygghetsreformer att det som förut utgjorde grunden till att folk sparade redan är garderat. Vi har fått ATP, som ger en större trygghet vid inkomstbortfall på grund av ålderdom, vi har grupplivförsäkring, vi har fått en betydligt förbättrad sjukförsäkring och vi har fått höga arbetslöshetsunderstöd. Trots att dessa trygghetsreformer nu genomförts ökar det enskilda sparandet både i de vanliga sparinstitutet och inom försäkringssektorn.

Det föreligger nu ett förslag från lönsparkommittén inom riksgäldskontoret. Kommittén har föreslagit regeringen att vidta vissa åtgärder för att stimulera sparandet – bl. a. att införa en viss skattelättnad vid regelbundet och målinriktat sparande. Vi inom utskottsmajoriteten förväntar att regeringen lägger fram förslag i frågan under innevarande år.

Riksdagen har redan tidigare i år givit ett anslag på 2 miljoner kronor för undersökning genom statistiska centralbyrån av hushållssparandet i vårt samhälle. Det kan naturligtvis vara intressant att få reda på vilka motiv som gör att folk sparar.

Trots de ambitioner som motionärerna och reservanterna har att man genom olika sparstimulerande åtgärder skall kunna öka det frivilliga sparandet, så tror vi inom utskottsmajoriteten inte på att det skulle bli något större nysparande. I stället skulle kanske människor dra nytta av de sparstimulerande åtgärderna genom överföringar från tidigare tillgodohavanden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 37 och hoppas att jag har bidragit till att spara in på kammarens dyrbara tid.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Utformningen av skattepolitiken spelar en viktig roll i den ekonomiska politiken. Vi har haft anledning vid flera tillfällen under denna riksdag att diskutera de olika skattepolitiska åtgärdernas verkningar. Vi har därvid från vänsterpartiet kommunisterna kritiserat den allmänna tendensen i skattepolitiken, som vi menar alltför hårt drabbar de lägre inkomsterna och väjer för att hårdare beskatta bolagsvinster, höga inkomster och stora förmögenheter.

Mervärdeskatten är en form som är synnerligen kännbar för alla dem som måste använda större delen av sina inkomster till livsnödvändig konsumtion. Därför är också momsens på livsmedel en alltmer debatterad fråga. Vänsterpartiet kommunisterna har krävt att livsmedel befrias från mervärdeskatt.

När mellan 17 och 18 kronor av varje hundralapp som lämnas i livsmedelsbutiken utgör moms bör det vara klart att denna skatteform känns särskilt hård för låginkomsttagarna, barnfamiljerna, pensionärerna och andra som måste avsätta en stor del av inkomsten just till livsmedel. Allt tal om att indirekta skatter skulle vara rättvisa, därför att de måste betalas av alla, är enligt min mening ett hån mot låginkomsttagarna.

Vänsterpartiet kommunisterna framförde starkt kritiska synpunkter inför höjningen av mervärdeskatten vid förra årsskiftet. Vi har ansett det mest angeläget att i dagens läge mervärdeskatten helt avskaffas på livsmedel. Vi menar att en sådan åtgärd skulle innebära en omedelbar sänkning av levnadskostnaderna och därmed betyda stora lättnader för låginkomsttagarna. Kravet om slopande av mervärdeskatten på livsmedel framfördes i motion nr 53 under den allmänna motionstiden. Frågan har emellertid inte kommit upp till riksdagens prövning samtidigt med andra skattepolitiska problem, och enligt uppgift avsåg skatteutskottet att uppskjuta behandlingen till höstriktsdagen. Utskottet har emellertid nu tagit fram motionen i betänkandet nr 40 rörande kompletteringspropositionen. Förmodligen hänger detta samman med att vänsterpartiet kommunisterna i motion nr 1484 i anledning av denna proposition ånyo aktualiserade kravet om att slopa momsens på livsmedel.

Utskottet anför som skäl för sitt avstyrkande av motionerna att den föreslagna åtgärden skulle medföra administrativa svårigheter och ett betydande skattebortfall. Det första skälet kan inte anses som särskilt övertygande. Som bekant finner man alltid former för att administrera inkasseringen av även indirekta skatter, och det finns säkert heller inte några oöverstigliga hinder för att administrera en skattebefrielse av det slag det här är fråga om. Att slopandet av mervärdeskatten på livsmedel medför ett betydande skattebortfall är naturligt om det skall innebära lättnader för de enskilda konsumenterna. I motion nr 53 har vi beräknat inkomstbortfallet för staten till ca 3 miljarder kronor. Utskottet beräknar det till 3,5 miljarder kronor.

Man kan naturligtvis inte stanna vid beräkningen av inkomstbortfallet för statskassan. I vpk-motionen anvisas också andra vägar för att kompensera detta skattebortfall. Skärpt skatt på stora förmögenheter, på arv och gåvor, höjning av bolagsskatten, förändrade avskrivningsregler,

begränsning av avdragsrätten för skuldräntor, slopande av taket för folkpensioneringsavgiften och skatt på reklam skulle sammantaget ge en inkomstökning på över 3 miljarder kronor och alltså väga upp de beräknade kostnaderna för slopad moms på livsmedel.

Man kan dock inte avstå från att notera hur skatteutskottet med stor iver förordat avslag på dessa vpk-motioner under tiden som den nu aktuella motionen om slopande av moms på livsmedel fått ligga utan att tas fram till behandling i riksdagen. Det hade kanske varit riktigare att få dessa frågor diskuterade i ett sammanhang. Det handlar nämligen om att bestämma sig för vilken skattepolitisk inriktning man vill ha, vilka grupper man vill gynna med skattepolitiska åtgärder.

Skatteutskottets mening "att skattelättnaderna skulle komma också alla dem till del som inte kan anses vara i behov därav" verkar vara ett utslag av den obotfärdiges förhinder. Man kan ju ändå inte bestrida att om moms på livsmedel i dag hårdast drabbar dem som har de lägsta inkomsterna måste också rimligen ett slopande av denna skatt vara mest fördelaktigt för samma grupper.

Med anledning av vad utskottet anför rörande kompensation till folkpensionärerna och stöd åt barnfamiljerna i förra årets skattereform vill jag hävda att motionärernas beskrivning av läget är mera riktig. Det heter i motionen:

"Ett avskaffande av mervärdeskatten på livsmedel skulle också betyda att den utlovade skattesänkningen för de lägre inkomsttagarna kunde bli verklighet. Nu har effekterna av skattesänkningen beträffande statskatten reducerats såväl genom den höjda mervärdeskatten som genom de kraftigt höjda kommunal- och landstingsskatterna."

Det särskilda yttrande som herr Eriksson i Bäckmora m. fl. fogat till skatteutskottets betänkande nr 40 är enligt min mening ett något förbryllande dokument. Yttrandet utgår från motion nr 625, vari förordades prövning av frågan om slopande av mervärdeskatt på mjölk.

Man anför från centerpartihåll i yttrandet att möjligheterna uppmärksammas, bl. a. i samband med prissättningen på jordbruksprodukter och att det med hänsyn till "att årets förhandlingar nu är avslutade och att mjölkpriset därmed blivit fastställt för de närmaste tre åren" inte finns någon anledning att nu aktualisera frågan.

Att man har "uppmärksammat möjligheten" men ingenting gjort åt saken lättar väl ändå inte bördan för barnfamiljerna! En prissättning som innebär höjda priser på mjölken kan jag inte heller finna vara ett skäl för att inte aktualisera frågan. Tvärtom bör det vara ytterligare en anledning. Var det bara uppmärksamhet man ville nå med motionen? Om man däremot menar vad som skrivs i yttrandet, nämligen att "slopandet av mervärdeskatten på en så viktig vara som mjölk skulle ha stor betydelse både för producenter och för stora konsumentgrupper, t. ex. familjer med barn", då borde man eftersträva resultat!

Slutligen vill jag påpeka att samtidigt som skatteutskottet värjer sig mot tanken att livsmedel skall kunna undantas från mervärdeskatten växer sig den tanken allt starkare och får en mer framträdande plats i debatten. Det kan vara skäl att uppmärksamma det stöd som detta krav fått ute bland allmänheten. Med direkta namnunderskrifter har många

människor instämt i vpk-motionens krav. Därtill kommer instämmanden från organisationer, och det torde vid det här laget vara närmare 100 000 människor i skilda delar av landet som gett uttryck för sin mening att livsmedel borde undantas från moms. Att kravet svarar mot meningarna bland ännu större delar av landets befolkning kan inte bestridas.

Om riksdagen i dag avslår motionskraven kan man därmed inte hindra att opinionen för att slopa momsen på livsmedel kommer att fortsätta att förstärkas. Vi kommer också att hålla denna fråga vid liv. Vi anser att det är en betydelsefull åtgärd för att åstadkomma en rättvisare fördelning av skattebördorna.

En växande opinionsrörelse bland folket på arbetsplatserna och i bostadsområdena — bland dem som känner livsmedelsprisernas tyngd i hushållsbudgeten — kanske kan övertyga också skatteutskottet om att detta är en framkomlig väg på det skattepolitiska området.

Kravet om slopande av mervärdeskatten på livsmedel återfinnes alltså i två vpk-motioner som behandlas i detta betänkande. Med hänsyn till att motionen 53 innehåller konkret yrkande om erforderlig ändring av förordningen om mervärdeskatt ber jag, herr talman, att i detta sammanhang få yrka bifall till denna motion.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! I motsats till herr Berndtson i Linköping kan jag inte yrka slopande av momsen, varken på samtliga livsmedel eller på mjölken, utan att det föregåtts av en utredning. Det är ju en ganska omfattande operation, och det är också en ekonomisk transaktion som måste företagas. Den undanrycker ju statsverket en stor inkomstpost. I synnerhet gäller det förslaget i den motion som kommunisterna har väckt.

Det är därför en aning förvånande att den motion som jag och några medmotionärer från centern har fört fram och som gäller slopande av momsen på mjölken skall behandlas i samband med kompletteringspropositionen. Motion nr 625 föranleder nämligen för tillfället inga kostnader för statsverket. Visserligen anges i skatteutskottets betänkande att slopandet av momsen på mjölk och grädde skulle kosta bortåt 300 miljoner i inkomstbortfall för statsverket — vilket är i och för sig riktigt — men i motionen i fråga hemställs att regeringen såväl ur teknisk som ur ekonomisk synpunkt skall pröva möjligheterna att slopa momsen på dessa viktiga livsmedel. I detta sammanhang får man självfallet också tillfälle att undersöka det lämpligaste tillvägagångssättet för finansieringen. Jag föreställer mig att det finns flera möjligheter att kompensera statsverket för ett dylikt skattebortfall, om blott viljan finns att inte onödigtvis fördyra priset på en vara som är alldeles nödvändig i hushållet. Speciellt gäller detta barnfamiljerna.

Slopandet av momsen på mjölk skulle vara till fördel såväl för konsumenten som för dem som producerar mjölk. Denna sistnämnda kategori minskar oavbrutet i detta land. Mjolkproduktionen är så starkt sjunkande att oro förefinnes för möjligheterna att upprätthålla en nöjaktig mjölkförsörjning i fortsättningen. Det är då viktigt att göra mjolkproduktionen åtminstone tillnärmelsevis så lönsam att produktionen kan upprätthållas i sådan utsträckning att konsumtionsbehovet

täckes.

Jag är medveten om de ständigt stigande hushållskostnaderna. För barnfamiljer, för pensionärer och andra låginkomstgrupper är givetvis detta till stor nackdel, enär dessa måste använda huvudparten av sin inkomst till vad man kallar livets uppehälle och nödtorft. Det torde då vara helt oriktigt att belasta detta konto med ytterligare pålagor genom att dessutom uttaga en icke ringa skatt på i detta fall mjölk. Momsens borttagande på denna vara skulle för mjölkkonsumenterna betyda ett icke föraktligt förbilligande av detta konto samtidigt som producenterna kunde få en prisförbättring.

Det är ingen unik företeelse med undantag från moms på vissa varor, inte heller med differentiering av denna skatt mellan olika varugrupper. Sådant förekommer bl. a. i EEC-länder. Där är dessutom genomgående momsen på livsmedel lägre än i vårt land.

I det särskilda yttrande som skatteutskottets centerledamöter fogat till betänkandet nr 40 sägs bl. a.: "Med hänsyn till att årets förhandlingar nu är avslutade och att mjölkpriset därmed blivit fastställt för de närmaste tre åren finns det enligt vår uppfattning inte anledning att nu aktualisera frågan." Motionen väcktes under den allmänna motionstiden, långt före jordbruksförhandlingarnas begynnande, än mer deras avslutande, och denna uppgörelse är inte, som herr Berndtson i Linköping sade, utan betydelse. Det var detta jag menade när jag nämnde att jag är förvånad över att motionen behandlas i samband med kompletteringspropositionen. Förhandlingarna är som sagt avslutade och proposition föreligger, men riksdagen har ännu inte fastställt uppgörelsen. Man skulle därför ha önskat att föreliggande fråga hade behandlats i samband med prispropositionen.

Nu är det som det är, och därför kan tyvärr för ögonblicket ingenting göras åt saken. Jag kan endast instämma i vad centerledamöterna framhållit i sitt särskilda yttrande om "att möjligheter bör hållas öppna för att på nytt ta upp frågan". Jag kan försäkra kammaren att så också blir fallet. Det måste vara orimligt att ta ut skatt på en så viktig vara som mjölken. Jag vill därför helt stryka under vad som vidare sägs i yttrandet: "Ett slopande av mervärdeskatten på en så viktig vara som mjölk skulle ha stor betydelse både för producenterna och för stora konsumentgrupper, t. ex. familjer med barn."

Herr talman! För dagen har jag sålunda inget yrkande i den här frågan men avvaktar huruvida regeringen kommer att företa någon utredning i ärendet. Skulle så inte bli fallet, finner jag anledning att återkomma.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Formellt tar riksdagen i dag ställning till vad som sägs i den reviderade finansplanen, inklusive dess sidor 22–41 som avhandlar långtidsutredningen. Finansutskottet säger visserligen i sitt betänkande nr 30 att utskottet avser att under höstsessionen återkomma till frågan om utredningens allmänna metodik och bruttonationalproduktbegreppets roll i detta sammanhang. Emellertid har jag ansett det viktigt att understryka att även om riksdagen i höst alltså får tillfälle att diskutera dessa för bedömningen av långtidsutredningens slutsatser avgörande

problem, så betyder debatt och beslut i dag, innefattande – förmodligen – ett godkännande av de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i kompletteringspropositionen, inte att långtidsutredningens uppläggning, metodik och slutsatser har allmänt accepterats.

Låt mig, herr talman, helt kort antyda några centrala frågeställningar, som vid en granskning av långtidsutredningen omedelbart infinner sig för den som vill tänka sig en fortsatt samhällsutveckling, planmässigt och målmedvetet styrd i riktning mot ett allt mänskligare samhälle.

Långtidsutredningen har arbetat fram sina slutsatser och förutsägelser för svensk samhällsekonomi inom ramen för en ekonometrisk modell med några få variabler, som får påverka utredningens projektioner för å ena sidan produktionen, å andra sidan konsumtion och investering. Det tillhör ju denna metodik att alla i modellen ingående faktorer måste uttryckas i kvantitativa termer och att man måste i siffror fixera de marknadsfaktorer som påverkar utfallet på resurssidan och inriktningen på efterfrågesidan. Nu gör man både i långtidsutredningen och i propositionen uttryckliga reservationer för att tillvarons så att säga kvalitativa aspekter, som onekligen är de avgörande för en i bästa mening positiv mänsklig tillvaro, inte kan registreras med denna metodik. Detta är i och för sig ett mycket allvarligt förhållande, som väl kommer att belysas när riksdagen i höst diskuterar långtidsutredningen utifrån dessa utgångspunkter. Låt mig bara här säga, för det första att kvar står att det är modellen – den ekonometriska modellen – som redovisas och diskuteras som ram för långtidsutredningens projektioner och slutsatser och att det är alltför lätt att vid bedömningen av dessa glömma bort de reservationer som denna modell har omgetts med, för det andra, att man löser icke detta problem på ett tillfredsställande sätt genom att konstruera en rad s. k. sociala indikatorer, som också de naturligtvis är kvantifierade, och därmed med nödvändighet försummar viktiga, kanske avgörande, aspekter av samhällsutvecklingen, avgörande också för den ekonomiska utvecklingen.

Och därmed, herr talman, kommer jag över på en betydande svaghet i själva den ekonometriska modellen som metod att projicera en framtida samhällsutveckling, en metod som i den internationella ekonomiska debatten möts med växande skepsis och som det därför är en smula olustigt att nu se introducerad i den svenska debatten om långtidsutvecklingen. Allt större uppmärksamhet ägnas t. ex. i USA åt de många icke-marknadsmässiga faktorer, som påverkar den ekonomiska tillväxttakten, men som icke låter sig fångas in i siffermässiga termer för inplacering i en ekonometrisk modell. Politiska, sociala, kulturella och miljövårdsmässiga faktorer, inte minst allt det som vi här hemma debatterar så intensivt i vår jämlikhetsdebatt med alla dess fördelningsaspekter, kan på ett så betydande sätt påverka produktivitet och därmed tillväxttakt att, för att återigen ta ett exempel från Förenta staterna, denna tillväxttakt bedöms kunna komma att variera inom så vida gränser som från 2,5 procent och upp till 5,5, kanske t. o. m. 6 procent BNP-tillväxt årligen under det innevarande årtiondet. Och det är väl tämligen självklart att ju större utrymme den offentliga debatten och det

offentliga beslutsfattandet ger åt icke-marknadsmässiga faktorer av politisk och social art, desto större osäkerhetsmoment kommer varje bedömning av den framtida ekonomiska tillväxttakten att innehålla.

Herr talman! Jag har redan tidigare under denna vårsession framfört farhågor för tendensen att betrakta snabb ekonomisk tillväxt i sig som ett övergripande mål och att därmed löpa risken att bortse från innehållet i, inriktningen av produktionsprocessen. Jag tror att också här kommer nya, icke siffermässigt mätbara omständigheter av politisk, social och kulturell art, innebärande ett i långa stycken nytt sätt att värdera den mänskliga tillvaron, att tvinga sig fram och påverka produktionsinriktning och produktval. Detta kan komma att gälla t. ex. ett sådant område som vår energikonsumtion och därmed energiproduktion, ett område av vårt ekonomiska liv, som icke för närvarande bär sina fulla produktions- och distributionskostnader, inkluderande kostnaderna för de miljöräddande åtgärder som en alltmer observant och aktiv opinion kräver. Vi har alla skäl att inte bara uppmärksamt följa utvecklingen i detta avseende utan också på grundval av vårt ansvar som svenska folkets valda ombud utforma en aktiv politisk handlingslinje för att leda utvecklingen i önskad riktning. Det måste därför bli tillfälle att kontinuerligt återkomma till dessa i bokstavig mening livsavgörande problem.

Slutligen, herr talman, endast några ord beträffande en aspekt av det centrala problemet om vår bytesbalans. Regeringen talar i kompletteringspropositionen om — och jag har med tillfredsställelse noterat ordvalet — våra *åtaganden* gentemot u-länderna. Det har ju sagts många ord, om jag så får säga på skilda inflytelsenivåer, om den belastning på tjänstesidan av vår bytesbalans som utvecklingsbiståndet anses utgöra. Jag har alltid funnit detta resonemang ensidigt och beklagligt, bl. a. — men endast *bl. a.* — därför att det bortser från biståndsverksamhetens roll på varusidan. Därför är det glädjande att utrikes- och finansdepartementen påbörjat en utredning av utvecklingsbiståndets samlade effekt på vår bytesbalans. Det är min uppfattning, att utredningen inte kommer att bekräfta uttalanden av typen "utvecklingsbiståndet belastar bytesbalansen till sista kronan". Men oavsett detta kan icke biståndsverksamhetens betydelse för bytesbalansen bedömas fristående från andra krav på dess tjänstesida. Det är svårt att härvid undgå att tänka på utlandsturismen och dess effekt på turistnettot. Jag bortser inte från de rekreationsvärden som utlandsturismen kan innebära, även om troligen väl så värdefull rekreation kan erhållas genom turism inom landet. Men ser man på utlandsturismens effekt på vår bytesbalans — där dess netto verkligen belastar denna till sista kronan — och dess effekt på de ledande turistländernas bytesbalans, skulle det vara stötande att genom att utesluta varje åtgärd mot utlandsturismen bidra till att förbättra valuta-situationen för spanska och grekiska diktaturer, samtidigt som man antyder frågetecken i kanten för våra möjligheter att uppfylla våra åtaganden, som ett av världens rikaste länder, mot dess många fattiga.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Såväl regeringen som de borgerliga framstår som lika ståndaktiga tennsoldater i denna debatt.

Resultatet av den förda politiken med ensidig förtur för industrins investeringar har blivit ökad arbetslöshet och en sänkt levnadsstandard för stora grupper. Men det har inte givit socialdemokraterna anledning att tänka om. Arbetslöshetssiffrorna för mars och april i år är de högsta på 15 år. Särskilt markant har arbetslösheten varit inom hemmamarknadsindustrin och på byggarbetsmarknaden. Det är tråkigt att man gång efter annan när det är lågkonjunktur skall behöva uppleva att byggnadsindustrin får vara ett dragspel — ett konjunkturdragspel. Så fort den kapitalistiska ekonomin kräver det friställs en massa byggnadsarbetare och blir alltså arbetslösa. Man har svårt att förstå att en sådan ordning kan vara rimlig.

Regeringen skaffar sig heller inga nya medel för att styra industrins investeringar — den bara uppmanar löntagarna till återhållsamhet och hoppas på att industrin skall investera. Men de ökade vinsterna har i hög grad använts till ökad utdelning åt aktieägarna. Den stora klyftan mellan kapital och arbete har vidgats. Det finns ingen garanti, om man ger företagen vissa skattemässiga förmåner, för att de förmånerna utnyttjas till ökad sysselsättning och produktion utan de kan lika väl användas till ökade aktievinster.

Det är också för mig något märkligt när man talar om att skapa investeringsvilja och samtidigt medvetet skapar en arbetslöshet. För det är ingen tillfällighet att vi har en hel del arbetslösa i dag, utan man har helt enkelt velat minska köpkraften bland arbetarna.

Från borgerligt håll har man talat om indexreglerade skatteskalor, som skulle kosta en del pengar, men det framstår som en ganska liten fråga om man jämför med ett slopande av momsen på maten. Man kan väga de två frågorna mot varandra, så ser man vilken som har den största tyngden.

Såväl regeringen som de borgerliga håller fast vid långtidsutredningen och dess målsättningar, där den ensidiga prioriteringen av industriinvesteringar och ökade bolagsvinster står först. Och arbetslösheten ökar främst inom de industrier jag har nämnt: hemmamarknadsindustrin och byggsektorn.

Finansutskottet erkänner nu indirekt att lönearbetarnas reallöner och levnadsstandard har pressats genom kombinationen mellan uteblivna löneökningar och prisstegringar bl. a. genom momshöjningar. Regeringspolitikens ansvar för arbetslösheten slås fast också av tidskriften Fackföreningsrörelsen, som på ledande plats skriver: ”Åtstramningen kulminerade alltså under 1971 dvs. i ett konjunkturläge då ekonomin i stället skulle behöva stimuleras. Det är uppenbart att en sådan politik förstärker de internationella konjunktursvängningarnas verkningar på landets ekonomi i stället för att minska dem.”

För att bekämpa arbetslösheten måste man alltså stimulera lönearbetarnas köpkraft och befrämja sysselsättningen inom hemmamarknadsindustrin. Regeringen och de borgerliga har gjort tvärtom. Det är ju märkligt att man i ett så välorganiserat land som Sverige ändå skall ha

11,2 procent av byggnadsarbetarna registrerade som arbetslösa; jag vågar understryka "registrerade", för siffran är väl i verkligheten något högre, eftersom en hel del är s. k. utstämplade, dvs. de har uppburit understöd under så lång tid, mer än sex månader, att de inte längre äger rätt till ersättning från a-kassan.

Vilka är det nu som gynnas av det hela och vad innebär det? Byggnadsarbetarna utgör bara brickor i ett spel, brickor som skall verka för sänkning av den s. k. köpkraften. För att ordna upp landets finanser låter man en del arbetare bli arbetslösa. Man kan fråga sig om inte en planhushållning skulle innebära att samtliga yrkesverksamma borde ha arbete och verka för landets bästa.

Man kan också i ett sådant här sammanhang ställa sig frågan: De arbetslösa som är s. k. utstämplade, vad skall de leva av när ersättningen från a-kassan tar slut? Man kan ju bygga på socialpolitiken och skapa någon form av ersättning som garanterar dem fortsatt understöd. Och varför är det så att människor som arbetar full dag, åtta och en halv timmar om dagen — kanske är det två makar som båda arbetar — ändå inte får inkomsterna att räcka till utan måste uppbära understöd i någon form, kanske bostadsbidrag eller något annat bidrag?

Vårriksdagen har främst karakteriserats av kravet på Ritsems utbyggnad som nödvändig av sysselsättningskäl. Man har gjort det till en huvudfråga för sysselsättningen. Men där berörs ju bara ungefär 350 arbetare. Det har nämnts högre siffror, men det är inte helt intressant om 350 eller 500 är den riktiga siffran; det är i alla fall en relativt låg siffra. Detta skall man ställa i relation till att nästan 3 000 byggnadsarbetare i Stockholm har gått arbetslösa i vinter. Det finns ännu större arbetslöshetssiffror ute i landet. Det märkliga med arbetslösheten i dag är att även storstäderna berörs på ett oväntat sätt. I Stockholm är ungefär 8 procent av byggnadsarbetarna arbetslösa.

En planmässig sysselsättning kräver bl. a. inflytande över investeringsverksamheten — inte den ryckighet som blir resultatet av att man först håller igen byggandet och sedan släpper loss oprioriterade byggen. Man kan undra om man som socialist och måhända även socialdemokrat skall tvingas tala för byggande av lyxvillor, kyrkor och bensinmackar för att skapa sysselsättning. Det är inte bara så att byggnadsarbetare har låg sysselsättning, utan det behövs fler bostäder och sjukhus — det finns folk i kö. Det är inte bara ett sysselsättningsproblem, utan det är också ett problem som gäller behoven.

Vi står nu inför avgörandet i avtalsrörelsen. Kommunal har slutit ett treårsavtal. På den statliga sektorn förhandlar man om samma sak. Massmedia och ansvariga förhandlare liksom arbetsgivarparten pekar främst på de höga procentsiffrorna. Men dessa gäller ju för tre år och måste ställas i relation till inträffade prisstegringar. Det blir inte så mycket kvar för standardhöjning första året när skatten har tagit sitt. Hur det skall bli i fortsättningen avgörs helt av prisutvecklingen och utvecklingen på hyresmarknaden.

Mjök och andra livsmedel ökar kraftigt i pris från den 1 juli. Hyrorna har höjts kraftigt i allmännyttiga företag. Nya hyreshöjningar kan väntas. Löntagarna frågar med oro: Hur skall det bli med pristoppet efter

årsskiftet? Hur stora blir kommunalskattehöjningarna i höst? När stiger hyrorna nästa gång och med hur mycket?

I LO-SAF-förhandlingarna sätter SAF upp en hård attityd. Trots att LO ställt mycket blygsamma krav i relation till inträffade prisstegringar jämrar sig Giesecke och andra företrädare för storfinansen: "Det finns inget utrymme", säger man.

Men de senaste åren har varit verkliga rekordår för storfinansen och kupongklipparna. Enbart åren 1967-1969 ökade de börsnoterade företagen sina vinster med över 70 procent. Den utvecklingen har fortsatt 1970 och även i år. Tendensen är densamma för hela den svenska industrin till glädje bara för aktieägarna, vilkas utdelningar fortsätter att stiga.

Men vad har arbetarna som jobbat ihop profitema fått? Vad är utbytet för den allt snabbare fysiska och psykiska förslitningen, för de ökade sjukdomarna, den försämrade arbetsmiljön och olycksfallen i arbetet? Det magra avtalet förra gången och de eventuella löneökningar arbetarna tillkämpat sig lokalt är redan uppätta. Priserna har stigit allt kraftigare. I år blir det ytterligare 7-8 procent i prishöjning. Momsen har ökat. Hyrorna blir allt högre. För stora grupper har de senaste åren betytt sänkt levnadsstandard. Det är märkligt att fackliga rörelser skall behöva ha arbetshypotesen att bibehållen standard skall vara det främsta. Det borde inte vara så i sådana här tider.

Nu måste hela den fackliga rörelsens kraft mobiliseras. Avtalsförhandlingarna skall inte föras över huvudet på medlemmarna. Därför måste det sägas ifrån att inga eftergifter kan tillåtas. Medlemmarna måste ha rätt att i allmänna omröstningar ta ställning till de avtal de skall arbeta under. Erfarenheten har visat att förankring av besluten direkt hos de berörda medlemmarna är det bästa medlet för att tvinga oresonliga arbetsköpare på reträtt. Detta förbättrar inte arbetsmiljön och sänker inte arbetsintensiteten och förslitningen. Såväl socialdemokraterna som de borgerliga i finansutskottet uttalar stor oro för industrins framtid och för att industriarbetet inte attraherar ungdomen. Men undra på det! Det räcker ju inte att konstatera att det finns brister här. Inga konkreta åtgärder föreslås. Man talar bara välvilligt om att förbättra arbetsmiljön. Vårriksdagen och behandlingen av arbetsmiljömotionerna och motionerna om klasslagstiftningen har visat att varken regeringen eller de borgerliga är beredda att vidta några åtgärder utanför de traditionella samarbetsformerna som bara lett till att arbetsgivarna befäst sitt envælde på arbetsplatserna.

Nu måste mera kvalitativa krav ställas på dagordningen. En stark och växande opinion på arbetsplatserna kräver detta. Medvetandet har ökat om att samarbetet på arbetsgivarnas villkor inte löser några problem utan att situationen därigenom bara förvärras. Allt fler inser att verkliga förändringar bara kan drivas fram om lönarbetarna utrustas med verkliga maktbefogenheter.

Det är intressant att notera att de stora tjänstemannaskikten, som nu i snabb takt utsätts för samma ökade press och förslitning som arbetarna i gemen, i en nyutkommen TCO-skrift om inflytande på den privata sektorn ställer just sådana krav. Man kräver vetorätt för de anställda i sådana frågor som berör rekrytering, läkarkontroll, utbildning, personal-

bedömning, omskolning, befordran, pensionering, personalinflytande, arbetsmiljö och arbetsutrustning.

Man är klart medveten om att vetorätten inte kan introduceras så länge SAF:s § 32 gäller och att man måste driva kravet på avskaffande av denna längre. Man har blivit väldigt radikal i den här frågan.

Avskaffande av § 32 och ersättande av denna med vetorätt är just ett av de grundläggande krav vänsterpartiet kommunisterna ställt och som måste till för att vända utvecklingen till lönarbetarnas förmån när det gäller utformningen av bättre arbetsvillkor och bättre arbetsmiljö.

Dessa radikala krav inom tjänstemannarörelsen borde ge anledning till en viss eftertanke inom socialdemokratin. Det går inte längre att arbeta med den omvända klasskampen som arbetshypotes. Och med det uttrycket menar jag klasskampen mellan löntagarorganisationer, där man alltså säger att klasskampen handlar inte om aktieägare-kupongklippare kontra arbetare, utan det handlar om kamp löntagarorganisationer emellan. Arbetarna och huvudparten av tjänstemännen har gemensamma intressen såväl i lönekampen som i kampen för bättre arbetsvillkor och förbättrad arbetsmiljö.

Det har varit mycket intressant att i Aftonbladet de senaste dagarna läsa Olle Svennings recension av böcker som skildrar socialdemokratins kris och i vilka det pekas på att socialdemokratin trots jämlikhetsambitioner saknar förmågan att genomföra en verklig jämlikhetspolitik, eftersom den accepterar den kapitalistiska produktionsordningens grundläggande drag. Det är ju ett visst problem att ha regeringsmakt och fackföreningsrörelse som i och för sig grundar sig på kapitalismen som produktionsordning. Det är också alldeles klart att kampen för jämlikhet måste rikta sig direkt mot den kapitalistiska produktionsordningen och bestrida arbetarköparnas makt och envælde, varvid kampen för bättre arbetsmiljö är en avgörande hävstång.

Olle Svenning avslutar sina resensioner med följande: "Denna kamp har börjat på många håll i Västeuropa. I Italien är den enade fackföreningsrörelsen inställd på denna kamp. De talar om en bättre kvalitativ arbetsmiljö. I Frankrike driver den revolutionära fackliga rörelsen, CFDT, kraven på en total företagsdemokrati där arbetarna fastställer innehållet, inriktningen och organisationen av arbetslivet. I Skandinavien är naturligtvis mycket av de senaste årens strejkaktioner bevis för att arbetarklassen spontant upplever samma krav. Frågan är om socialdemokratin har förmåga att kanalisera dessa krav."

Utvecklingen hittills och debatterna under vårriksdagen liksom de utskottsbetänkanden som nu föreligger visar inte på vare sig någon sådan förmåga eller vilja.

Överläggningen, som omfattat finansutskottets betänkanden nr 26–30 samt skatteutskottets betänkanden nr 37 och 40, var härmed slutad.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:108 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 16 april 1971 föreslagit riksdagen att godkänna Kungl. Maj:ts förordnande den 26 mars 1971 om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen 1971:108 väckta motionerna 1971:1470 av herr Möller i Göteborg m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle besluta att i anledning av propositionen 1971:108 i skrivelse ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts,

1971:1473 av herr Bohman m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1971:108 om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen,

dels den i anledning av propositionen 1971:115 väckta motionen 1971:1484 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde att prisstoppet skulle strikt tillämpas och att inga uppmjukningar skedde.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1971:108 och med avslag å motionen 1971:1473 godkände Kungl. Maj:ts förordnande den 26 mars 1971 om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1470,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1484 såvitt nu var i fråga.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Burenstam Linder och Bohman (båda m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1473 skulle avslå propositionen 1971:108,

2. av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp) och Fågelsbo (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:1470 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Burenstam Linder och Bohman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Burenstam Linder och Bohman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 283
Nej — 40

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wedén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Kristiansson i Harplinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wedén m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Kristiansson i Harplinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 172
Nej — 118
Avstår — 33

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1484 såvitt nu var i fråga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1484 såvitt nu är i fråga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 308
Nej — 16

I detta betänkande behandlades motionerna

1971:297 av herr Helén m. fl., vari hemstälts att riksdagen skulle uttala, att investeringsfonderna borde frisläppas för investeringar utanför de expansiva storstadsområdena, med hänvisning till vad som anförts i motionen 1971:446,

1971:567 av herrar Hedlund och Helén, vari hemstälts att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala, att medel ur företagens investeringsfonder för konjunkturutjämning borde frisläppas i vidgad omfattning för investeringar utanför storstadsområdena, i enlighet med vad som anförts i motionen 1971:565,

1971:572 av herr Nordgren m. fl., vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle som sin mening ge till känna att större krav ställdes på etablering inom stödområdet när de större industriföretagen utnyttjade avsatta investeringsfondsmedel.

Utskottet hemställde att riksdagen

- a. skulle avslå motionen 1971:297,
- b. skulle avslå motionen 1971:567,
- c. skulle avslå motionen 1971:572.

Reservation hade avgivits av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Fågelsbo (c) och Magnusson i Borås (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:297, 1971:567 och 1971:572 i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad reservanterna anförde.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 166
Nej — 157

I detta betänkande behandlades motionerna

1971:299 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att företag med mindre än 500 anställda tillförsäkrades återlån enligt gällande bestämmelser utan begränsning av kreditrestriktioner,

1971:1182 av herr Magnusson i Borås m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle uttala önskvärdheten av att gällande restriktioner beträffande de kommersiella krediterna omedelbart upphävdes.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:299,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1182.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Fågelsbo (c) och Magnusson i Borås (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:299 som sin mening uttalade att i nuvarande läge mindre och medelstora företag skulle tillförsäkras rätt till återlån från allmänna pensionsfonden utan begränsningar av allmänna kreditrestriktioner i enlighet med vad reservanterna anfört.

2. av herrar Burenstam Linder och Magnusson i Borås (båda m) anser att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:1182 som sin mening gav fullmäktige i riksbanken till känna vad reservanterna anfört beträffande upphävande av nedskärningen av de kommersiella checkräkningskrediterna.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Wedén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Kristiansson i Harplinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Wedén m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Kristiansson i Harplinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 158

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Magnusson i Borås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Magnusson i Borås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 42
Avstår - 5

Finansutskottets betänkande nr 29

(parlamentarisk besparingsutredning m. m.)

I detta betänkande behandlades motionerna

1971:458 av herr Hedlund m. fl., vari yrkats

1. att riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t om en parlamentarisk besparingsutredning enligt vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen tillkännagav för Kungl. Maj:t som sin mening vad som anförts i motionen om

a) analys av personalutvecklingen inom statsförvaltningen,

b) utredning om decentralisering av statsförvaltningen,

c) utarbetande av långsiktiga planer för olika delar av den statliga verksamheten,

d) samordning och förstärkning av den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten och om redovisning för riksdagen av verksamhetens resultat,

e) intensifiering av arbetet med programbudgetering och om riksdagens insyn vid programbudgetsystem,

1971:561 av herrar Antby och Jonsson i Mora, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att en parlamentarisk utredning tillsattes för en översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar samt studium av behovet av ändrade prioriteringar på vissa områden,

Ekonomisk debatt

1971:562 av herr Bohman m. fl., vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att genomgå det allmännas utgiftsprogram samt föreslå åtgärder ägnade att begränsa den offentliga sektorns expansion och öka den offentliga sektorns effektivitet,

1971:566 av herrar Hedlund och Helén, vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. hemställa att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att utarbeta riktlinjer för en ekonomisk planering i enlighet med vad som anförts i motionen 1971:565 samt

2. begära att en parlamentarisk utredning tillsattes för en översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar,

1971:1480 av herr Bohman m. fl., vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder i enlighet med i motionen punktvis uppställda krav, innefattande

1. begränsning av den offentliga sektorns tillväxt,

2. rationaliseringar och besparingar inom den offentliga verksamheten samt

3. begränsning av den kommunala utgiftsexpansionen,

1971:1483 av herrar Helén och Hedlund, vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk beredning med uppgift att kartlägga den offentliga sektorns behov av arbetskraft, kapital och andra resurser med särskild hänsyn till produktivitetens utvecklingen i samhället i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:458, 561, 562, 566, 1480 och 1483, de fyra sistnämnda såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Fågelsbo (c) och Bohman (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:485, 561, 562, 566, 1480 och 1483, de fyra sistnämnda såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om tillsättande av en parlamentarisk beredning med uppgift att belysa och föreslå lösningar av de problem som kostnadsutvecklingen inom den offentliga verksamheten reste under särskilt beaktande av produktivitetens utvecklingens betydelse.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wedén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl.

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wedén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 158

Finansutskottets betänkande nr 30

(de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

I propositionen 1971:115 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 april 1971 föreslagit riksdagen att

1) antaga förslag till förordning om ändring i förordningen (1970:99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

2) godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet,

3) till Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1971/72 anvisa vissa reservationsanslag,

4) godkänna departementschefens beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1971/72,

5) godkänna departementschefens beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1971/72,

6) besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsågs i 10 § 1 mom. förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1971/72 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,

7) godkänna departementschefens beräkning av driftbudgetens inkomster för budgetåret 1971/72 enligt den vid statsrådsprotokollet fogade specifikationen,

8) godkänna förslaget till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1971/72,

9) på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomstiteln lånemedel till 4 483 018 000 kronor.

Propositionen hade i vad avsåg momenten 1 och 6 i hemställan hänvisats till skatteutskottet samt i övrigt till finansutskottet. Finansutskottet skulle behandla moment 3 i hemställan i sitt betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1971/72 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m. samt momenten 4, 5 och 7-9 i sitt betänkande angående statsregleringen för budgetåret 1971/72.

I detta betänkande hade behandlats motionerna

1971:1480 av herr Bohman m. fl., vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t vidtog

åtgärder i enlighet med i motionen punktvis uppställda krav, innefattande

1. stabiliseringspolitisk konferens,
2. åtgärder på det näringspolitiska planet samt
3. frisläppande av investeringsfonderna,

1971:1483 av herrar Helén och Hedlund, vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 115 beslutade att som sin mening uttala vad som i motionen anförts beträffande den ekonomiska politiken,

1971:1484 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari såvitt nu var i fråga hemställt

att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde en ny långtidsutredning avseende svensk ekonomi 1971–1975 varvid ett socialt välfärdsbegrepp lades såsom grund och utredningen utformades så att den kunde användas för en demokratisk långtidsplanering samt

att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde framläggandet av en långsiktig plan för statliga industriinvesteringar särskilt i skogslänen och övriga industriellt mindre utvecklade regioner med utnyttjande av medel ur AP-fonderna.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:1480 och 1971:1483, båda såvitt nu var i fråga, godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet och som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1484 såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Fågelsbo (c) och Bohman (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1971:1480 och 1971:1483, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1484 såvitt nu var i fråga.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Kristiansson i Harplinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wedén m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Kristiansson i Harplinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 165
Nej — 158
Avstår — 1

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Punkten 2

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1484 såvitt nu var i fråga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1484 såvitt nu är i fråga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 306
Nej — 16
Avstår — 1

Skatteutskottets betänkande nr 37

(åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet)

I detta betänkande behandlades motionerna

1971:301 av herrar Antby och Enskog, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag med ledning av vad i motionen anförts rörande premiering av enskilt bostadssparande i bank eller annan penninginrättning,

1971:304 av herr Bohman m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till innevarande års riksdag om åtgärder i syfte att stimulera det enskilda sparandet i bank, bostad, utbildning, aktier eller egen rörelse i enlighet med vad i motionen 1971:431 anförts,

1971:461 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade om sådan ändring av kommunalskattelagen, att det extra avdraget för inkomst av kapital höjdes med 300 kronor för ensamstående och 600 kronor för makar till sammanlagt 700 respektive 1 400 kronor.

1971:576 av herrar Wirmark och Möller i Göteborg, vari hemställts att

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag angående sparstimulerande åtgärder i enlighet med det som angivits i motionen.

- Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1971:301
  2. motionen 1971:304
  3. motionen 1971:461
  4. motionen 1971:576.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Eriksson i Bäckmora (c), fru Nettelbrandt (fp) samt herrar Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp) och Olof Johansson i Stockholm (c), vilka ansett att utskottet under 1 och 4 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1971:301 och 1971:576 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde skyndsamt utredning och förslag till åtgärder i syfte att stimulera personligt sparande,

2. av herr Eriksson i Bäckmora (c), fru Nettelbrandt (fp), samt herrar Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp) och Olof Johansson i Stockholm (c), vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1971:461 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av frågan om 'värdesäkring' av det s. k. sparavdraget i inkomstkällan kapital,

3. av herrar Nilsson i Trobro och Söderström (båda m), vilka ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:304 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till innevarande års riksdag om åtgärder i syfte att stimulera det enskilda sparandet i bank, bostad, utbildning, aktier eller egen rörelse i enlighet med vad i motionen 1971:431 anförts.

Punkterna 1 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkterna 1 och 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 167
Nej — 123
Avstår — 33

Nr 98

Torsdagen den
27 maj 1971

Ekonomisk debatt

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 239
Nej — 40
Avstår — 45

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 167
Nej — 152
Avstår — 5

Skatteutskottets betänkande nr 40

(komplettering av riksstatsförslaget, m. m.)

I propositionen 1971:115 hade Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 april 1971 föreslagit riksdagen att

- 1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen (1970:99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,
- 2) godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
- 3) till Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1971/72 anvisa vissa i propositionen angivna reservationsanslag,
- 4) godkänna i propositionen gjord beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1971/72,
- 5) godkänna i propositionen gjord beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1971/72,
- 6) besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsågs i 10 § 1 mom. förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1971/72 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,
- 7) godkänna i propositionen gjord beräkning av driftbudgetens inkomster för budgetåret 1971/72 enligt särskild specifikation,
- 8) godkänna förslaget till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1971/72,
- 9) på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomstiteln Lånemedel till 4 483 018 000 kronor.

Propositionen hade hänvisats till skatteutskottet i vad avsåg de under punkterna 1 och 6 upptagna frågorna samt i övrigt till finansutskottet.

I propositionen behandlades den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det förslag till riksstat för budgetåret 1971/72 som lades fram i årets statsverksproposition kompletterades med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisades en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna gav vid handen att totalbudgetunderskottet skulle öka med ca 870 miljoner kronor i förhållande till beräkningarna i årets statsverksproposition. Sålunda förutsågs nu ett underskott på ca 2 125 miljoner kronor. För budgetåret 1971/72 beräknades nu ett formellt överskott på ca 110 miljoner kronor mot ett i statsverkspropositionen beräknat underskott på drygt 200 miljoner kronor. Utgiftsutvecklingen hade dock underskattats, eftersom några kostnader för bl. a. höjda löner till de statsanställda ännu inte kunnat tas upp i budgeten.

I anslutning till en redovisning av långtidsutredningens resultat behandlades den ekonomiska politikens mer långsiktiga avvägningsproblem.

Förslag lades fram om upphävande av investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten med utgången av maj månad 1971.

Med anledning av propositionen hade väckts motionerna

1971:1480 av herr Bohman m. fl., vari bl. a. hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde

- 1) åtgärder för att åstadkomma marginalskattesänkningar,
- 2) sparstimulerande åtgärder genom ändringar i beskattningen,
- 3) indexreglering av skattesystemet samt
- 4) utredning angående nytt skattesystem,

1971:1484 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. vari bl. a. hemställdes att riksdagen beslutade att från den 1 juli 1971 avskaffa mervärdesskatten på livsmedel.

Motionerna 1971:1480 och 1971:1484 hade hänvisats till skatteutskottet i ovan angivna delar och i övrigt till finansutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade även upptagits de vid riksdagens början väckta motionerna

1971:53 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari hemställdes att riksdagen skulle besluta om sådan ändring i förordningen om mervärdesskatt som föreslagits i motionen, innebärande att livsmedel fr. o. m. den 1 januari 1972 skulle undantas från skatteplikt,

1971:625 av herr Persson i Heden m. fl.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med anledning av propositionen 1971:115

1) skulle antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen (1970:99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

2) beslutade att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsågs i 10 § 1 mom. förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1971/72 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,

B. att riksdagen skulle avslå följande motioner, nämligen

- 1) motionen 1971:53
- 2) motionen 1971:625
- 3) motionen 1971:1480, i vad den hänvisats till skatteutskottet,
- 4) motionen 1971:1484, i vad den hänvisats till skatteutskottet.

Reservationer hade avgivits

1) av herr Eriksson i Bäckmora (c), fru Nettelbrandt (fp) samt herrar Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp) och Björk i Gävle (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av proposition 1971:115 beslutade att som sin mening uttala att Kungl. Maj:t borde framlägga förslag om

1. ytterligare stimulansåtgärder för näringslivets investeringar,
2. inflationsskydd i skattesystemet och
3. förstärkta sparstimulerande åtgärder vid beskattningen,

2) av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro (båda m), vilka ansett att utskottet under punkten B 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1480 i berörda delar i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde

1. utredning angående nytt skattesystem,
2. åtgärder för att åstadkomma marginalsattesänkningar samt
3. utredning angående indexreglering av skattesystemet.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Eriksson i Bäckmora, Josefson i Arrie och Björk i Gävle (samtliga c).

Herr TALMANNEN yttrade:

Propositioner ställes först punktvis beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om de förslag som innefattas i reservationen nr 1 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 53, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten B 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 53.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	305
Nej	—	16
Avstår	—	4

Punkten B 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten B 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 279
Nej — 40
Avstår — 6

Punkten B 4

Utskottets hemställan bifölls.

Reservationen nr 1 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på reservationen nr 1, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår den vid skatteutskottets betänkande nr 40 fogade reservationen nr 1 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit denna reservation.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 166
Nej — 154
Avstår — 5

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 0.09.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert